

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

RUSLAND EN *SOFT POWER*. EEN MOEILIJKE RELATIE.

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 23265

SUZAN DE POORTERE

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting INTERNATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: PROF. DR. RIK COOLSAET

COMMISSARIS: DR. GOEDELE DE KEERSMAEKER

COMMISSARIS: DR. PETER DEBAERE

ACADEMIEJAAR 2011 – 2012

ABSTRACT

In deze masterproef wordt nagegaan hoe Rusland *soft power* uitoefent in het Westen en de voormalige Sovjet-Unie. Dat wordt onderzocht aan de hand van het concept *soft power* zoals dat bedacht en uitgewerkt werd door Joseph Nye. Eerst worden het zelfbeeld van Rusland en de vooroordelen van het Westen ten opzichte van Rusland onderzocht. Daarna worden verschillende facetten van het Russische *soft power*-beleid uitgelicht en becommentarieerd. Het zal duidelijk worden dat bronnen van *soft power* zoals cultuur, public relations, wetenschap en onderwijs door de Russische overheid aangewend worden om het imago van het land op te poetsen. De invloed van Rusland wordt in het buitenland echter als negatief ervaren doordat de Russische inspanningen om het imago van het land te verbeteren teniet gedaan worden door contrasterende woorden en daden. Ten slotte wordt getoetst hoe het Russische imago aangevoeld wordt in de rest van de wereld aan de hand van globale opiniepeilingen en meetbare variabelen. Als besluit zal naar boven komen dat het land nog een lange weg te gaan heeft op vlak van publieksdiplomatie en het promoten van de troeven van Rusland in het buitenland. Toch wekken recente beleidsmaatregelen de indruk dat het Kremlin zich steeds meer gaat toeleggen op de zachte kant van macht.

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING.....	5
1.1.	Thematiek.....	5
1.2.	Probleemstelling.....	5
1.3.	Toelichting bij methodologie en opbouw van de masterproef.....	6
1.4.	Literatuuroverzicht.....	6
1.4.1.	Macht.....	7
1.4.2.	Macht en internationale betrekkingen.....	8
1.4.2.1.	Macht bestuderen in internationale politiek.....	9
1.4.2.2.	Materiële macht in het neorealisme.....	10
1.4.2.3.	Vijanden, rivalen en vrienden in het sociaal-constructivisme.....	11
1.4.2.4.	Weinig nadruk op macht in het neoliberalisme.....	11
1.4.2.5.	Besluit.....	12
1.4.3.	Soft power.....	12
1.4.3.1.	Bronnen van soft power.....	14
1.4.3.2.	Soft power en mondialisering.....	14
2.	RUSLAND EN SOFT POWER: EEN MOEILIJKE RELATIE.....	16
2.1.	Russisch zelfbeeld, Westerse stereotypes en PR-nachtmerries.....	16
2.1.1.	Van zelfbeeld naar geprojecteerd beeld in het Westen.....	16
2.1.2.	Westerse stereotypes over Rusland.....	19
2.1.3.	Oorlogen en gascrisissen, een PR-nachtmerrie.....	20
2.2.	Russische soft power in het Westen.....	21
2.2.1.	Publieksdiplomatie, PR en media.....	22
2.2.2.	Bedrijfsleven, wetenschap en onderwijs.....	24
2.2.3.	Cultuur, sport en toerisme.....	28
2.2.4.	Politieke waarden en bestuur.....	29
2.2.5.	Besluit.....	31
2.3.	Soft power in het Nabije Buitenland.....	32
2.3.1.	Russkiy Mir.....	32
2.3.2.	Baltische Staten: Estland.....	33
2.3.3.	Oekraïne, deel van Rusland?.....	35
2.3.4.	Besluit.....	36
3.	RUSSISCHE SOFT POWER GEMETEN.....	38
3.1.	Globale opiniepeilingen.....	38
3.1.1.	BBC World Service Poll.....	38

3.1.2.	Pew Global Attitudes Project.....	39
3.1.3.	Gallup World Poll.....	40
3.2.	Soft power-indexen	40
3.2.1.	Soft Power Rangschikking 2010-2011	40
3.2.2.	Rapid-growth Markets Soft Power Index	42
3.3.	Besluit.....	44
4.	ALGEMEEN BESLUIT	46
5.	REFERENTIES	47

1. INLEIDING

1.1. THEMATIEK

Het hedendaagse wereldtoneel is niet zoals het altijd geweest is. Doorheen de geschiedenis volgden verschillende wereldordes elkaar op, grepen enkele staten de macht, werden oorlogen gevolgd door samenwerking en ontstonden nieuwe uitdagingen voor de wereldpolitiek. Rusland is een staat die in de politieke geschiedenis een belangrijke rol gespeeld heeft. Tijdens de Koude Oorlog, toen Rusland nog de Soviet-Unie was en de wereldorde nog bipolair, was het land bijna even machtig als de Verenigde Staten. Na de val van de Soviet-Unie in 1991 werd Rusland opgericht, maar het land zou tot op heden blijven zoeken naar affirmatie van haar toenmalige macht. Wie vandaag aan Russische machtsbronnen denkt, denkt gauw aan het uitgestrekte grondgebied, de rijkelijk aanwezige grondstoffen en het sterke staatsapparaat.

In deze masterproef zullen we ons echter focussen om de minder voor de handliggende machtsbronnen, zoals buitenlands beleid, cultuur en politieke waarden. Dat zijn begrippen die we niet meteen met Rusland zouden associëren. We beroepen ons voor het onderzoek op het concept dat Joseph Nye (2004; 2008) daarvoor bedacht, namelijk *soft power*. Volgens hem zal de zachte component van macht steeds belangrijker worden in deze door informatienetwerken verbonden wereld. Hij benadrukt dat landen die brede communicatienetwerken met de buitenwereld onderhouden en van wie de cultuur en de waarden dicht aansluiten bij de globale normen veel *soft power* zullen winnen in het huidige wereldbeeld. Hij ziet daar een grote opportuniteit voor Europa en de Verenigde Staten (Nye 2004, pp. 31-32). Wij willen echter onderzoeken welke opportuniteit het gebruik van *soft power* zou kunnen zijn voor Rusland. Zoals we verder in dit onderzoek zullen ondervinden, is het globale imago van Rusland eerder negatief te noemen. We zullen nagaan wat de Russische overheid daaraan probeert te doen en hoe ze dat doet. Aan de hand van beschikbare opiniepeilingen zullen we proberen te onderzoeken in hoeverre de mogelijke beleidsingrepen effect hebben op de aantrekkingskracht van Rusland.

1.2. PROBLEEMSTELLING

Ons onderzoek zal erin bestaan om na te gaan hoe Rusland, vanuit de definitie en onderverdeling van Nye (2004), *soft power* toepast. Onze onderzoeksvraag luidt dus als volgt: 'Hoe wendt Rusland de verschillende bronnen van *soft power* aan om zijn imago in het buitenland te verbeteren?'. We zullen eerst onderzoeken hoe Rusland concreet zijn imago probeert te verbeteren. Daarna zullen we door middel van globale opiniepeilingen en meetbare variabelen de sterkte van de Russische *soft power* vergelijken met andere landen.

De wetenschappelijke relevantie van deze onderzoeksvragen ligt volgens ons in het feit dat *soft power* een relatief jong concept is, voor het eerst gebruikt in 1990, en dat het vooral voorkomt in onderzoek over de Verenigde Staten. Nye was een van de defensieadviseurs in de Amerikaanse Clinton-regering en in zijn boeken en artikels geeft hij vooral advies over het buitenlands beleid van de Verenigde Staten. In het geval van Rusland zijn er de laatste jaren wel veel artikels gepubliceerd die het hebben over *soft power*. Die artikels hebben het dan vooral over de blijvende invloed van

Rusland in het GOS en de Baltische Staten, grondgebied dat Rusland het 'Nabije Buitenland' noemt. Het lijkt ons interessant om wat dieper te onderzoeken hoe het zit met de invloed en het imago van Rusland in het Westen, en waar mogelijk ook in de rest van de wereld. Daarnaast kan het zeker ook wetenschappelijk relevant zijn om de effecten van dergelijke *soft power* te bestuderen. Als de effecten gunstig blijken, kan deze masterproef een klein deeltje zijn in het onderzoek naar manieren om het buitenlands beleid van een land meer af te stemmen op aantrekkingskracht en minder op brute macht.

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek lijkt volgens ons aangetoond door de actualiteit. In Oekraïne ontstond in juli 2012 (Neefs 2012) nog een politieke rel toen de Russische taal als regionale taal erkend werd. Taal is volgens Nye (2004) een belangrijk instrument in het verspreiden van cultuur en dus ook *soft power*. Het imago van Rusland krijgt internationaal ook een deuk door de houding van het land ten opzichte van de opstand in Syrië (Garton Ash 2012). Ook multilaterale diplomatie is één van de manieren die Nye (2004) aanhaalt om *soft power* uit te voeren. Opiniepeilingen hebben uitgewezen dat de oorlog tussen Rusland en Georgië het imago van Rusland geen goed heeft gedaan. We verwachten dan ook dat de Russische houding in de Veiligheidsraad in verband met Syrië veel andere inspanningen die het land doet om zijn imago te verbeteren teniet zal doen.

1.3. TOELICHTING BIJ METHODOLOGIE EN OPBOUW VAN DE MASTERPROEF

Deze masterproef zal opgevat worden als een literatuurstudie. We zullen daarbij de ideeën uit verschillende wetenschappelijke bronnen over afzonderlijke thema's proberen samen te voegen tot een coherent geheel. Het bronnenmateriaal bestaat vooral uit wetenschappelijke artikels en boeken die onderwerpen uit de internationale betrekkingen behandelen. Daarnaast zullen we ook krantenartikels gebruiken om aan de hand van de actualiteit onze bevindingen te staven. Ook zullen we voor het beantwoorden van de tweede deelvraag van de probleemstelling waar mogelijk gebruik maken van betrouwbare opiniepeilingen en enquêtes.

De opbouw van de masterproef zal eruit zien als volgt. Verder in deze inleiding zullen we in een literatuuroverzicht enkele theorieën en bevindingen in verband met het concept macht onderzoeken en ook dieper ingaan op het concept *soft power* zelf. In het eerste hoofdstuk zullen we het concept *soft power* toepassen op de casus Rusland. We zullen bestuderen hoe Rusland de verschillende bronnen van *soft power* aanwendt. In het tweede hoofdstuk zullen we proberen na te gaan in hoeverre deze bronnen van *soft power* ook effectief machtsbronnen zijn en dus effect hebben op anderen in het buitenland. Het derde en laatste hoofdstuk zal dan een algemene conclusie vormen en verwachtingen naar de toekomst toe formuleren.

1.4. LITERATUUROVERZICHT

Voor we het concept *soft power* hanteren bij ons onderzoek, is het nuttig om het te kaderen in de bestaande literatuur. Eerst zullen we beknopt het concept macht bekijken aan de hand van verschillende theoretische invalshoeken. Daarna zullen we onderzoeken hoe macht bestudeerd wordt in het domein van de internationale politiek. We zullen dit doen aan de hand van belangrijke

stromingen in de theorie van de internationale betrekkingen. Daarna zullen we ons toespitsen op *soft power* zelf, en hoe het concept toegepast kan worden in de studie van de internationale relaties.

1.4.1. MACHT

In de inleiding van zijn boek 'Power. A radical view' (1974, p. 9) noemt Lukes zijn visie op macht 'essentially contested' en verwijst daarmee naar Gallie (1956, p. 169) die daarover zegt: '[...] there are concepts which are essentially contested, concepts the proper use of which inevitably involves endless disputes about their proper uses on the part of their users'. Wanneer we de literatuur over macht doornemen wordt het bewijst voor die stelling meteen geleverd. Macht is in de literatuur geen afgebakend concept.

Dahl (1957, pp. 202-203) definieert een machtsrelatie als volgt: 'A has power over B to the extent that he can get B to do something that B would not otherwise do'. Barnett & Duvall (2005, p. 13) lezen drie definiërende eigenschappen in de manier waarop Dahl een machtsrelatie beschrijft. Ten eerste is er de intentie van A om de acties van B te veranderen. Daarnaast hebben A en B verschillende verlangens. A en B willen iets anders en B verliest. Als laatste kan A succesvol macht uitoefenen op B omdat A de machtsmiddelen bezit om dat te doen.

Dahls definitie van macht kadert in de pluralistische visie op macht. Pluralisten zien de politiek als een strijd tussen de belangen van de verschillende deelnemers eraan. De methode van Dahl om deze belangenstrijd te bestuderen is (geciteerd in Lukes 1974, p. 12) 'to determine for each decision which participants had initiated alternatives that were finally adopted, had vetoed alternatives initiated by others, or had proposed alternatives that were turned down. [...] The participants with the greatest proportion of successes were then considered to be the most influential'. Een van de belangrijkste kenmerken van deze kijk op macht, is dat het om duidelijk observeerbaar gedrag gaat bij de politieke besluitvorming. Lukes (1974, p. 15) noemt dat de eerste dimensie van macht die bestaat uit 'a focus on *behaviour* in the making of *decisions* on *issues* over which there is an observable *conflict* of (subjective) *interests*, seen as express policy preferences, revealed by political participation'.

Nye vertrekt voor zijn concept *soft power* vanuit het onderzoek van Bachrach en Baratz over macht. In een voetnoot verwijst hij expliciet naar hun artikel 'Decisions and Nondecisions: An analytical framework' (1963) en naar hun concept *the second face of power* (Nye 2004, p. 150). Al in 1962 beschreven ze in 'Two Faces of Power' hun kritiek op het pluralisme van onder meer Dahl. Ze gaan akkoord met zijn stelling dat A macht heeft over B als A B iets kan laten doen wat B anders niet zou doen. Maar ze leveren een belangrijke aanvulling daarop:

Power is also exercised when A devotes his energies to *creating or reinforcing social and political values* and *institutional practices* that limit the scope of the political process to public consideration of only those issues which are comparatively innocuous to A. To the extent that A succeeds in doing this, B is prevented, for all practical purposes, from bringing to the fore any issues that might in their resolution be seriously detrimental to A's set of preferences. (Bachrach & Baratz 1962, geciteerd in Scott 1994, p. 87)

Ze leveren kritiek op de pluralisten omdat die enkel de concrete besluitvormingsprocessen bestuderen en niet wat eraan voorafgaat. Wanneer A door het bepalen van de politieke agenda en door het creëren van een omgeving waarin de doelstellingen van B geen ruimte krijgen, verhindert dat B zelfs zijn voorkeuren nog maar kan uiten, dan oefent A ook zeker macht uit over B. Dit noemen Bachrach en Baratz (1963, geciteerd in Scott 1994, p. 95) '*nondecision-making*, the practice of

limiting the scope of actual decision-making to *safe* issues by manipulating the dominant community values, myths, and political institutions and procedures' en kan ook gezien worden als het 'tweede' gezicht van de macht. Vanuit dat 'tweede gezicht' construeert Nye zijn *soft power*. Hij schrijft dat het in de wereldpolitiek niet alleen belangrijk is om militair en economisch sterk te staan maar ook om aantrekkelijk te zijn voor andere landen, zodat de andere landen willen wat jij wil en dat je ze niet moet bedreigen (Nye 2004, p. 5). Verder in dit hoofdstuk zullen we het concept *soft power* verder uitdiepen.

Lukes (1974) formuleert dan weer een kritiek op dit tweede gezicht van de macht. Hij gaat akkoord met de kritiek van Bachrach en Baratz op de behaviouralistische focus van het pluralisme, maar levert opnieuw een kritiek op hen, namelijk 'the stress on actual, observable *conflict*, overt or covert. Just as the pluralists hold that power in decision-making only shows up where there is conflict, Bachrach and Baratz assume the same to be true in cases of nondecision-making' (Lukes 1974, p. 19). Volgens Lukes (1974, p. 24) is er ook sprake van macht wanneer '*potential issues* are kept out of politics, whether through the operation of social forces and institutional practices or through individuals' decisions'. Dat kan dus ook gebeuren wanneer er geen openlijk conflict is, omdat het vermeden werd. Dat noemt Lukes (1974, pp. 24-25) een '*latent conflict*, which consists in a contradiction between the interests of those exercising power and the *real interests* of those they exclude'.

In een artikel van Baldwin (2002) over de relatie tussen macht en internationale politiek, lezen we een kritiek op het debat rond de drie dimensies van de macht. Hij benadrukt het belang van dat debat, maar vindt wel dat 'its significance for international relations is sometimes misunderstood' (Baldwin 2002, p. 179). Hij vindt namelijk dat de oorspronkelijke definitie van Dahl ook agendasetting en de controle over de voorkeuren van anderen dekt: 'A can cause B to do something that B would otherwise not do by controlling B's agenda (that is, B's opinions) or by affecting B's preferences, desires and thoughts. [...] One does not need to reconceptualize power in order to treat such matters' (Baldwin 2002, p. 179).

1.4.2. MACHT EN INTERNATIONALE BETREKKINGEN

In de internationale betrekkingen kan macht bestudeerd worden vanuit verschillende theoretische stromingen. De stroming bij uitstek echter die geassocieerd wordt met machtsrelaties is het realisme. Toch is het zeker relevant om ook het concept macht te bestuderen vanuit andere theorieën: Wendt (1999, pp. 96-97) zegt daarover het volgende: 'The proposition that the nature of international politics is shaped by power relations invariably is listed as one of the defining characteristics of Realism. This cannot be a *uniquely* Realist claim, however, since then every student of international politics would be a Realist. Neoliberals think power is important, Marxists think power is important, postmodernist even think it is everywhere'. In dit bondige literatuuroverzicht zullen we het gebruik van het concept macht analyseren vanuit het neorealisme van Waltz en de kritiek daarop vanuit het sociaal-constructivisme van Wendt. We bekijken ook hoe het concept macht in het neoliberalisme een plaats krijgt, maar eerst overlopen we enkele problemen die opduiken bij het analyseren van macht in de internationale politiek.

1.4.2.1. MACHT BESTUDEREN IN INTERNATIONALE POLITIEK

Baldin (2002) bespreekt verschillende problemen die opduiken bij het bestuderen van macht in de internationale betrekkingen. De oorzaak daarvoor ligt volgens hem bij het feit dat 'the national power approach is still deeply embedded in the international relations literature' (Baldwin 2002, p. 179). Het eerste probleem dat hij aankaart, noemt hij het 'potential power problem'. Doordat macht nog vaak bestudeerd wordt vanuit de nationale benadering, wordt het begrip gereduceerd tot enkel de machtsbronnen. Het probleem daarbij is dat wat in één situatie als een machtsbron beschouwd kan worden, in een andere situatie net een probleem wordt. De context is zeer belangrijk. Baldwin (2002, p. 180) vergelijkt het met voorspellen wie een goede hand heeft in een kaartspel zonder te weten welk spel er gespeeld wordt. De loutere machtsbronnen van een land vertellen enkel iets over de potentiële macht van dat land en niet over hun macht in een specifieke situatie.

Daarnaast bespreekt hij het probleem van de intentie. Is macht ook macht als het gevolgen veroorzaakt zonder de intentie daartoe te hebben gehad? Baldwin citeert Webers definitie van macht om de intentie die eraan verbonden is te verduidelijken: 'the probability that one actor within a social relationship will be in a position to carry out his own will despite resistance, regardless of the basis on which this probability rests' (geciteerd in Baldwin 2002, p.180). In de internationale politiek is de notie intentie zeer belangrijk. Eén van de belangrijkste vragen luidt namelijk of overheden erin slagen hun doelen te verwezenlijken. Het probleem is dan of onvoorziene maar gewenste effecten ook een vorm van macht zijn? Zijn antwoord luidt als volgt: 'Relational power analysis is historically indebted to the Weberian formulation, but it is not logically bound by it. Thus, there is no need for a fundamental reformulation of the concept of power in order to account for its unintended effects' (Baldwin 2002, p. 180)

Een laatste probleem dat besproken wordt is hoe macht te meten. Het is mogelijk om landen te rangschikken volgens BNP, gecombineerd met bevolkingsaantal of militaire macht, maar het blijft een onduidelijke vergelijking. Baldwin (2002, p. 181) gebruikt een metafoor uit de sport om het te verduidelijken. Hoe kan je de resultaten van zwemmers, lopers en turners vergelijken? Een ander probleem is dat zulke rangschikkingen macht opnieuw reduceren tot haar bronnen, en het feit dat macht een relatie is negeren.

Andere auteurs die problemen bij het bestuderen van macht in internationale betrekkingen aankaarten, zijn de redacteurs Barnett & Duvall (2005) van het boek 'Power in Global Governance'. Het boek verzamelt artikels over *global governance* en hoe het concept macht daarin past. In hun inleiding wordt uitgelegd dat *global governance* tegenwoordig zeer dikwijls bestudeerd wordt, maar dat de machtsdimensie daarin vaak onderbelicht wordt (Barnett & Duvall 2005, p. 2). Volgens hen is dat door het feit dat politieke wetenschappers het machtsconcept nog te vaak door de realistische bril bekijken: 'Therefore, the tendency of the discipline to gravitate toward realism's view of power leads, ironically, to the underestimation of the importance of power in international politics' (Barnett & Duvall 2005, p. 2). Zij opperen een alternatieve conceptuele benadering van macht. Ze beginnen met een eigen definitie van macht: 'in general terms, power is the production, in and through social relations, of effects that shape the capacities of actors to determine their own circumstances and fate' (Barnett & Duvall 2005, p. 8). Dat algemene concept is dan onder te verdelen in twee dimensies. De eerste dimensie omvat de soorten sociale relaties tussen de actoren. Ofwel is macht iets wat een bepaalde actor bezit, ofwel een proces dat bepaalt waar de actoren zich bevinden op de sociale ladder. De tweede dimensie bepaalt de specificiteit van de machtsrelatie, is ze direct en specifiek, of

sociaal verspreid? Zo ontwikkelen Barnett & Duvall (2005, p. 12) een schema met vier verschillende types van macht:

	Relationele specificiteit		
	Direct	Verspreid	
Macht werkt door	Interacties van specifieke actoren	DWINGEND	INSTITUTIONEEL
	Sociale relaties	STRUCTUREEL	PRODUCTIEF

Types van macht. In: Barnett & Duvall 2005, p. 12. Vertaald.

Dwingende macht is de directe controle die een actor heeft over de omstandigheden of acties van de ander. *Institutionele macht* beslaat indirecte controle die een actor heeft over de andere. *Structurele macht* is het geheel van sociale patronen en belangen van actoren in relatie tot andere actoren. *Productieve macht* ten slotte, werkt door wijdverspreide, bestaande relaties die de verschillen tussen de actoren bepalen. Onder dwingende macht vallen volgens de auteurs de definities van macht van Weber, Dahl en Bachrach & Baratz die hierboven ook al besproken werden. Het verschil met institutionele macht ligt in het feit dat bij het laatste concept de actor A zijn machtsbron niet zelf bezit, maar gebruik maakt van de regels en procedures van instellingen om macht uit te oefenen op B. Structurele macht is dan weer veruitwendigd in het kapitalistische wereldsysteem waarin de plaats die een actor in het systeem heeft, bepaalt hoeveel macht hij bezit. Het verschil tussen structurele macht en productieve macht ligt volgens de auteurs in het feit dat structurele macht werkt via directe structurele relaties (zoals arbeid-kapitaal) terwijl productieve macht zich situeert op het niveau van 'systems of knowledge and discursive practices of broad and general social scope' en productieve macht 'concerns the boundaries of all social identity, and the capacity and inclination for action of the socially advantaged and disadvantaged alike' (Barnett & Duvall 2005, ps. 20-21). Een voorbeeld van productieve macht is volgens hen hoe we onderwerpen categoriseren als *democratische* staten of *westerse* staten. Ook afgebakende begrippen in het internationaal recht behoren daartoe, omdat ze bepaalde personen kunnen beschermen en andere niet (Barnett & Duvall 2005, ps. 21-22).

1.4.2.2. MATERIËLE MACHT IN HET NEOREALISME

In zijn boek *Theory of International Politics* uit 1979 hertekent Kenneth Waltz het realisme vanuit de methodologische benadering van het behaviouralisme. Het neorealisme moet een meer wetenschappelijke versie van het klassieke realisme worden. Waltz focust op de structuur van het internationale systeem. Volgens hem is er anarchie op het wereldtoneel omdat er geen 'wereldregering' is (Jackson & Sørensen 2010, p. 44). Volgens Waltz is het doel van een staat niet om zoveel mogelijk macht te hebben maar om zijn positie veilig te stellen in een anarchistisch wereldbeeld:

Only if survival is assured can states safely seek such other goals as tranquility, profit, and power. [...] The goal the system encourages them to seek is security. Increased power may or may not serve that end. [...] The first concern of states is not to maximize power but to maintain their positions in the system' (Waltz 1979, p. 126).

Een tweede onderdeel van Waltz' theorie is zijn stelling dat het wereldsysteem onderverdeeld is in verschillende eenheden, de staten, actoren die onderling verschillen in relatieve macht. Om die macht te meten kijkt hij de verschillende dimensies van hun macht. Zijn stelling is dat de verschillende machtsbronnen niet afzonderlijk gemeten kunnen worden, maar enkel in combinatie

met elkaar: 'Their rank depends on how they score on *all* of the following items: size of population and territory, resource endowment, economic capability, military strength, political stability and competence' (Waltz 1979, p. 131). Baldwin (2002, p. 183) bekritiseert die vage aanpak: 'He provides neither argument nor evidence to support the assertion that different kinds of capabilities cannot be measured separately; he simply asserts it.' Baldwin geeft ook kritiek op de zuiver materialistische visie die Waltz voorstaat, waarin de relatieve notie van macht eenvoudigweg wordt weggelaten. Dit is een kritiek die we ook vinden bij Nye (2004) wanneer hij zijn soft power-concept verduidelijkt. Volgens Nye zijn de bronnen van soft power helemaal verschillend van de traditionele machtsbronnen zoals een grote bevolking, een uitgestrekt grondgebied, een overvloedige aanwezigheid van grondstoffen en een sterk leger. Deze realistische definitie van macht maakt het concept tastbaarder en voorspelbaar maar empirisch is ze niet te staven. Hij geeft voorbeelden waarin landen met de grootste materiële machtsattributen toch het onderspit delven tegen kleinere landen. Zo verloor de VS de Vietnamoorlog en kon het 9/11 niet voorkomen. Veel belangrijker dan de machtsbronnen zelf is wat ermee gedaan wordt door leiders en in welke context ze zich bevinden. Olie en uranium waren vroeger niet zulke belangrijke machtsbronnen als nu (Nye 2004, p. 3).

1.4.2.3. VIJANDEN, RIVALEN EN VRIENDEN IN HET SOCIAAL-CONSTRUCTIVISME

Het social-constructivisme is een sociale theorie, waarin de sociale constructie van de realiteit benadrukt wordt. Internationale relaties worden gezien als relaties tussen mensen, en die bestaan uit ideeën en niet zo zeer uit materiële aspecten (Jackson & Sørensen 2010, p. 162). Waar het neorealisme zich focust op materiële bestanddelen van macht zoals bevolking, wapens en grondgebied, benadrukt het sociaal-constructivisme de individuen die deze bronnen aanwenden en controleren. Materiële bronnen hebben geen betekenis zonder deze intellectuele component, dan zijn ze gewoon dingen op zich (Jackson & Sørensen 2010, p. 163). Op dat vlak vinden we het grote verschil met het neorealisme van Waltz, dat in wezen een materialistische visie is. Dat wil echter niet zeggen dat macht voor de sociaal-constructivisten niet belangrijk is: 'The claim is *not* that ideas are more important than power and interest, or that they are autonomous from power and interest. [...] The claim is rather that power and interest have the effects they do in virtue of the ideas that make them up' (Wendt 1999, p. 135).

Het uitgangspunt van het social-constructivisme van Wendt (1992), is zijn kritiek op het anarchistische wereldbeeld van het neorealisme. Wendt gaat akkoord met de stelling dat staten vechten om te overleven en hun positie veilig te stellen, maar volgens hem gebeurt dat in interactie met andere staten. In zijn boek *Social Theory of International Politics* (1999) wijdt hij een heel hoofdstuk aan 'three cultures of anarchy' waarin staten interageren met elkaar. In de cultuur van Hobbes zijn staten vijanden, in die van Lockes rivalen en in de cultuur van Kant vrienden. Neorealisten zoals Mearsheimer (geciteerd in Jackson & Sørensen 2010, p. 176) werpen daar tegenop dat staten in theorie wel vrienden kunnen zijn, maar niet in de praktijk, omdat 'the structure of the international system forces states to behave as egoists'. Toch erkent Wendt ook de anarchistische structuur, ze komt namelijk overeen met de eerste cultuur van anarchie die hij beschrijft, die van Hobbes.

1.4.2.4. WEINIG NADRUK OP MACHT IN HET NEOLIBERALISME

Het neoliberalistische gedachtegoed gelooft in de rede, het goede in de mens, in vooruitgang en in samenwerking tussen de staten (Jackson & Sørensen 2010, p. 96). In tegenstelling tot de neorealisten beschouwen de neoliberalen de staat niet als het centrum van de macht maar als een 'constitutional

entity, a *Rechtsstaat*, which establishes and enforces the rule of law' (Jackson & Sørensen 2010, p. 97). Door die nadruk op samenwerking vergeten neoliberalen volgens hun critici het concept macht in hun redenering. Zo opent Hurrell (2005, p. 33) zijn artikel over macht en instellingen als volgt: 'This chapter is concerned with the ways in which power has been neglected within liberal writing on global governance and with the implications of that neglect. [...] instead of being all-dominant, as on a neorealist reading, power recedes so far into the background that we are left with a strikingly apolitical and far too cosy a view of institutions and of global governance'. Hurrell geeft vooral kritiek op het institutioneel liberalisme, de stroming die voorstaat dat samenwerking in internationale organisaties het vertrouwen tussen staten verhoogt doordat ze meer informatie over elkaar verkrijgen (Jackson & Sørensen 2010, p. 108). Hij haalt vier voorbeelden aan waarin de macht van landen belangrijk is in internationale organisaties. Eerst en vooral is de keuze van een land voor een bepaalde instelling vaak gedreven door macht. Machtige landen zullen vooral overwegen 'which institutions offer the best tradeoff between effectiveness on the one hand and the maximalization of control and self-insulation on the other' (Hurrell 2005, p. 37). Ten tweede is er vaak een grote conditionaliteit verbonden aan lidmaatschap van een internationale organisatie. Een land dat lid wil worden van de Europese Unie bijvoorbeeld, moet het volledige *acquis communautaire* overnemen. Zulke hoge normen zorgen ervoor dat sommige zwakkere landen niet kunnen deelnemen en daardoor nog minder macht hebben. Ook de vrije keuze om niet bij een internationale organisatie te willen horen is verminderd volgens de auteur. Landen krijgen op die manier snel de stempel van paria (Hurrell 2005, p. 41). De derde bemerking gaat over het internationale recht. Hoewel internationaal recht de zwakkere staten voordeel kan brengen, wordt het vaak ontworpen door de machtige staten. Zijn laatste argument beslaat de ongelijkheid in de interdependentie tussen staten. Hoe sterk zijn de verbintenissen vastgelegd in internationale organisaties? Sterke staten kiezen zelf of en wanneer ze zich terugtrekken uit hun engagement (Hurrell 2005, p. 41).

1.4.2.5. BESLUIT

Het is belangrijk om het concept macht te situeren in de wetenschappelijke literatuur. Doorheen de moderne politiek-wetenschappelijke geschiedenis zijn veel belangrijke discussies ontstaan omtrent het gecontesteerde begrip. Ook in het domein van de internationale betrekkingen is macht een zeer belangrijk concept, voor veel wetenschappers is het namelijk de bron van internationaal-politieke fenomenen zoals oorlog en vrede, ontwikkeling, samenwerking, groei en mondialisering. In het volgende onderdeel bespreken we het concept *soft power* dat we zullen hanteren bij ons onderzoek.

1.4.3. SOFT POWER

Het is belangrijk om te weten hoe de auteur van *soft power* dat begrip kadert in de bestaande literatuur over macht. In het eerste hoofdstuk van zijn boek *Soft Power. The Means to Success in World Politics* (2004, p. 1)) vraagt Nye zich dan ook af: 'What is power?' en vervolgens beantwoordt hij die vraag. Macht is volgens hem het vermogen om het gedrag van anderen te beïnvloeden om zo de uitkomst te krijgen die je wilt (Nye 2004, p. 2). Hij benadrukt meteen dat er verschillende manieren zijn om dat te doen: 'You can coerce them with threats; you can induce them with payments; or you can attract and co-opt them to want what you want' (Nye 2004, p. 2). Ook benadrukt Nye hoe belangrijk het is om te weten hoe anderen zich gedragen, omdat het op die manier mogelijk is om het gedrag van de ander te beïnvloeden zonder dat expliciet te vragen. 'It is possible to get many desired outcomes without having much tangible power over others' (Nye 2004,

p. 2). Verder wijst hij op de paradox die voortkomt uit het gelijkstellen van macht met machtsbronnen: 'those best endowed with power do not always get the outcomes they want' (Nye 2004, p. 3). Volgens hem zijn uitgekende strategieën en slimme leiders nodig om machtsbronnen om te zetten in echte macht. Ook zijn de bronnen van macht volgens hem veranderd doorheen de eeuwen heen. In onze 'contemporary information age' is macht verschillend verspreid, zoals in een driedimensioneel schaakspel (Nye 2004, p. 4). Op het bovenste bord vinden we de klassieke interstatelijke militaire relaties. Op dat bord zijn de Verenigde Staten de enige supermacht in een unipolaire wereldorde. Maar op het tweede bord is economische macht multipolair verdeeld tussen verschillende staten. Het onderste bord bevat de transnationale problemen zoals terrorisme en klimaatverandering. Daar is macht verdeeld tussen staten en niet-statelijke actoren. Toch zijn veel politieke leiders te veel bezig met schaak te spelen op het bovenste, militaire bord. Volgens Nye zullen zij op lange termijn verliezen: 'They are one-dimensional players in a three-dimensional game. In the long term, that is the way to lose, since obtaining favorable outcomes on the bottom transnational board often requires the use of soft power assets' (Nye 2004, p. 5). Maar wat is *soft power* dan concreet volgens Nye?

It is the ability to get what you want through attraction rather than coercion or payments. It arises from the attractiveness of a country's culture, political ideals, and policies. When our policies are seen as legitimate in the eyes of others, our soft power is enhanced. [...] When you get others to admire your ideals and to want what you want, you do not have to spend as much on sticks and carrots to move them in your direction. Seduction is always more effective than coercion [...] But attraction can turn to repulsion if we act in an arrogant manner and destroy the real message of our deeper values. (Nye 2004, p. x)¹

Soft power is volgens Nye (2004, p. 6) ook niet hetzelfde als invloed. Invloed kan ook uitgaan van *hard power* en militaire dreiging. Soft power is meer dan alleen proberen te overtuigen, het is het vermogen om anderen aan te trekken. Aan de ene kant is soft power dus letterlijk aantrekkingskracht. 'In behavioral terms, soft power is attractive power' (Nye 2004, p. 6). Maar volgens Nye beslaat soft power ook de machtsbronnen die het voortbrengt. Deze tweedeling krijgt kritiek van bijvoorbeeld Baldwin (2002, p. 186):

The concept, however, needs clarification. Nye's discussion confuses power resources with scope. At times, the 'tangibility' of power resources seems to be the defining characteristic; while at other times, the use of those resources to control agendas or preferences seems to define soft power. [...] Overall, soft power is a huge conceptual misstep in the right direction.

Over de meetbaarheid van soft power is Nye kort. Om te meten of een bepaalde machtsbron ook een bron van soft power is moeten mensen ondervraagd worden in polls of focusgroepen. En of die soft power-bronnen dan ook echt beleidsresultaten opleveren kan alleen onderzocht worden geval per geval (Nye 2004, p. 6).

¹ In het Nederlands zouden we soft power kunnen vertalen, zoals Coolsaet (2011, p.158) doet, door aantrekkingskracht. Toch kiezen we om in deze masterproef soft power te blijven hanteren omdat deze term vollediger is dan aantrekkingskracht. Nye (2008, p. 95) omschrijft soft power als *attractive power*, en dus letterlijk aantrekkingskracht, in 'behavioural terms' maar hij voegt eraan toe dat soft power ook slaat op de middelen die daarvoor gebruikt worden 'the assets that produce such attraction'. Hierna zullen we soft power niet meer cursiveren omdat het volgens ons de enige term is in het Nederlands die onze bedoelde betekenis omvat.

Verder beschrijft Nye ook de relatie met *hard power* door beide concepten als de twee extremen op een spectrum te hanteren. Aan de ene kant kan je iemand verplichten om zijn voorkeuren te veranderen door te dreigen, je kunt iemands voorkeuren beïnvloeden door de agenda zodanig te bepalen dat zijn wensen onrealistisch lijken of je kan gewoon via gedeelde waarden of aangeboden vriendschap beïnvloeden. Het is pas wanneer iemands gedrag is bepaald door ‘an observable but intangible attraction’ (Nye 2004, p. 7) dat het volgens Nye om soft power gaat. Dat spectrum geeft hij in zijn boek ook weer met een schema.

	Hard power			Soft power		
Spectrum van gedrag	Bevelen	dwang	aansporing	agendasetting	aantrekking	Aantrekken
	←			→		
Meest voorkomende bronnen		geweld sancties	betalingen steekpenningen	instellingen	waarden cultuur beleid	

Spectrum van macht. In: Nye 2004, p. 8. Vertaald.

Volgens Nye lijken *hard power* en soft power wel op elkaar omdat ze allebei aspecten zijn van het vermogen om het gedrag van de ander te beïnvloeden. Het verschil zit in de tastbaarheid ('tangibility') van de machtsbronnen waarbij soft power dus ontastbaar ('intangible') is (Nye 2004, p. 7).

1.4.3.1. BRONNEN VAN SOFT POWER

De belangrijkste drie bronnen van soft power van een land zijn volgens Nye (2004, p. 11) de cultuur, de politieke waarden en het buitenlands beleid. Hij vermeldt er wel bij dat cultuur alleen effect heeft in plaatsen waar ze aantrekkelijk is voor anderen. Een Hollywoodfilm zal in zeer islamistische landen weinig aantrekkingskracht opleveren, maar eerder afkeer. Een land moet ook de politieke waarden die het uitdraagt effectief toepassen en het buitenlands beleid moet legitiem zijn. Auteurs die zich op Nye baseren en over soft power schrijven geven vaak ruimere interpretaties aan soft power, en zien bijvoorbeeld ook zakendeals of energiepolitiek als soft power (Lough 2011; Wood 2011). Volgens Nye zijn zulke machtsbronnen niet aan de soft power-kant van het machtsspectrum te situeren, zoals de zien is op het bovenstaande schema. De drie hoofdcategorieën zullen bij het toepassen op Rusland nog verder uitgewerkt worden.

1.4.3.2. SOFT POWER EN MONDIALISERING

In 2004 beschrijft Nye hoe macht zal veranderen in de 'global information age' (Nye 2004, p. 30) en dat soft power steeds belangrijker zal worden. Dat idee werkt hij verder uit in een artikel uit 2008 over de relatie tussen soft power en publieksdiplomatie. Nye beschrijft publieksdiplomatie als het instrument dat overheden gebruiken om de bronnen van soft power (zoals hun cultuur) over te brengen op het publiek van andere landen, dus niet op de overheden van andere landen maar op de gewone burgers (Nye 2008a, p. 95). Een eerste grote reden die hij aanhaalt waarom soft power steeds belangrijker wordt, is dat er steeds meer democratieën in de wereld zijn. Nu moeten dus niet alleen autocratische leiders overtuigd worden maar ook democratisch verkozen parlementen. Een tweede reden is dat bijna de hele wereld nu toegang heeft tot informatie, en 'information is power' (Nye 2008a, p. 99). De kunst van publieksdiplomatie is dus om informatie te verspreiden die opvalt tussen alle andere beschikbare informatie. Een derde reden waarom landen best investeren in soft power is dat ze nu ook moeten concurreren qua zichtbaarheid met non-gouvernementele actoren

zoals NGO's, grote bedrijven en grote netwerken die over de hele wereld verspreid zijn. Hij zegt daarover: 'Politics has become a contest of competitive credibility' (Nye 2008a, p. 100).

Vervolgens beschrijft Nye drie dimensies van publieksdiplomatie die volgens hem een combinatie moet zijn van het verspreiden van informatie door de overheid en het opbouwen van langdurige culturele relaties met andere actoren (Nye 2008a, p. 101). De eerste dimensie moet de dagelijkse communicatie zijn. De overheid zou zich bij het verspreiden van persberichten niet alleen moeten focussen op de binnenlandse pers maar ook op de buitenlandse. Ook bij crisissen moet een overheid snel kunnen reageren. De tweede dimensie omvat de strategische communicatie, met dezelfde kenmerken als een reclamecampagne of een verkiezingscampagne: 'The campaign plans symbolic events and communications over the course of the next year to reinforce central themes or to advance a particular government policy' (Nye 2008a, p. 102). De derde dimensie is het opbouwen van langdurige en diepgaande relaties met individuen. Volgens Nye (2008a, p. 102) kan dat het beste verwezenlijkt worden door uitwisselingsprogramma's en beurzen voor buitenlandse studenten, door seminars en conferenties te organiseren, en door de eigen media toegankelijk te maken in het buitenland.

Om af te sluiten maakt hij daarbij nog een bedenking die voor deze masterproef zeer belangrijk is, namelijk dat informatie in verschillende culturen anders geïnterpreteerd wordt. We zullen later zien dat sommige boodschappen die Rusland uitstuurt naar het Westen daar anders geïnterpreteerd worden. Volgens Nye (2008a, p. 103) is het 'crucial to understand the target audience. [...] Too often, political leaders think that the problem is simply that others lack information, and that if they simply knew what we know, they would see things our way. But all information goes through cultural filters, and declamatory statements are rarely heard as intended'.

2. RUSLAND EN SOFT POWER: EEN MOEILIJKE RELATIE

Zoals we zien op onderstaande figuur ziet Nye (2004, p. 31) soft power in een drieluik met militaire macht en economische macht. We zien dat het gedrag dat hij onder soft power plaatst aantrekking en agendasetting is. Belangrijk voor ons onderzoek zijn echter de manieren waarop die aantrekkingskracht kan opgebouwd worden, namelijk door waarden, cultuur, beleid en instellingen. De overheid kan deze vier middelen uitdragen door middel van publieksdiplomatie, bilaterale diplomatie en multilaterale diplomatie.

	Gedrag	Belangrijkste methodes	Overheidsbeleid
Militaire macht	dwang afschrikking bescherming	dreiging geweld	dwingende diplomatie
Economische macht	aansporing dwang	betalingen sancties	hulp omkoping sancties
Soft power	aantrekking agendasetting	waarden cultuur beleid instellingen	publieksdiplomatie bilaterale diplomatie multilaterale diplomatie

Drie types van macht. In: Nye 2004, p. 31. Vertaald.

Om deze soft powerbronnen meetbaarder te maken, werd in 2010 voor het eerst een soft power-index opgesteld om landen met elkaar te kunnen vergelijken. De drie basisbronnen die Nye aangaf werden aangepast en in vijf meetbare categorieën gegoten: business & innovatie, cultuur, regering, diplomatie en onderwijs (McClory 2010, p. 10). In het geval van Rusland zullen we ons specifiek concentreren op drie grote domeinen waarin het land probeert zijn imago te verbeteren, en één domein waarin het niet lukt. Ten eerste bekijken we publieksdiplomatie, public relations en media, daarna het bedrijfsleven, wetenschap en onderwijs, vervolgens cultuur, sport en toerisme en als laatste politieke waarden en *good governance*, de achilleshiel van de Russische soft power. Maar eerst en vooral overlopen we hoe het zelfbeeld van Rusland de constructie van een imago voor het buitenland bemoeilijkt.

2.1. RUSSISCH ZELFBEELD, WESTERSE STEREOTYPES EN PR-NACHTMERRIES

Voor we bestuderen hoe Rusland zijn imago op het wereldtoneel probeert te verbeteren, moeten we eerst nagaan wat het uitgangspunt van het land is. Dat zullen we in drie delen doen. Ten eerste onderzoeken we het Russische zelfbeeld en hoe dat het imago dat Rusland in het Westen projecteert beïnvloedt. Daarna bekijken we welke stereotypes er in het Westen leven over Rusland en in welke mate het mogelijk is om die om te buigen. Als laatste zullen we nagaan in hoeverre de oorlog met Georgië en de gasconflicten met Oekraïne het imago van Rusland beschadigd hebben en hoe dat komt.

2.1.1. VAN ZELFBEELD NAAR GEPROJECTEERD BEELD IN HET WESTEN

Om de discrepantie te begrijpen tussen het imago dat Rusland wil projecteren en de effectieve daden die dat doel vaak tegenwerken, is het volgens Feklyunina (2008, p. 606) belangrijk om de

relatie te onderzoeken tussen het beeld dat Rusland van zichzelf heeft en dat wat het probeert te projecteren naar het Westen.

Het zelfbeeld van Rusland in het tijdperk 2000-2007 kan volgens Feklyunina (2008, p. 609) omschreven worden als Euraziatisch. De onopgeloste vraag of Rusland nu tot Europa of tot Azië behoort, vormt een probleem voor zijn buitenlands beleid. Feklyunina citeert een Russische zakenman die het probleem samenvat:

Now we have questions: are we enemies for Europe and the USA or are we their friends? What should the strategy be? When we answer these main questions – what coordinate system and what value system we are in – it will be easier for us, business people, to follow this direction. (vertaald door de auteur uit een interview in het Russisch gegeven aan een Russische radiozender, Feklyunina 2008, p. 610)

Doordat het Russische zelfbeeld zo vaag is, is het ook moeilijk om een imago uit te dragen naar het Westen. Het imago is ook niet specifiek, want Rusland probeert het geprojecteerde imago aan te passen in verschillende landen, naar gelang de specifieke buitenlandspolitieke doelen die het land probeert na te streven. Eén van de belangrijkste onderwerpen in de constructie van het zelfbeeld van Rusland is volgens Feklyunina (2008, p. 610) democratie. In het Westen is het beeld van de autoritaire Putin en de centralisering van de macht één van de meest becommentarieerde onderwerpen, terwijl het in Rusland zelf niet zo beklemtoond wordt. Toch probeerde Putin iets te veranderen aan de manier waarop de Russische variant van democratie uitgedragen wordt. Ten eerste heeft hij altijd benadrukt dat het Russische politieke systeem anders zal zijn dan dat van het Westen, maar nog steeds democratisch. Het belangrijkste aspect is de zogenaamde 'soevereine democratie'. Volgens Okara (2007) bestaat het concept uit twee delen:

The first message says that we are a party wielding state power and a sovereign elite, and the sources of our legitimacy are found in Russia, not in the West, like it was during the 'guided democracy' of the Yeltsin era. Second, being a power-wielding force we are the guarantors of Russia's sovereignty and survival in the context of globalization and other external super-threats.

Ten tweede vergeet het Westen soms de pragmatische aanpak die Putin hanteert ten opzichte van bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Onder een meer democratisch regime zouden de anti-Amerikaanse gevoelens van een groot deel van de bevolking meer naar boven komen. Volgens de Russische politieke elite is het huidige politieke regime zeer gunstig te noemen voor het land zelf en het Westen (Feklyunina 2008, p. 611).

Daarnaast bestaat het imago dat Rusland probeert te construeren voor het buitenland uit vier onderdelen: Rusland als een grootmacht, Rusland als een energie-supermacht, en Rusland als niet-imperiale macht in het Nabije Buitenland. Het vierde deel bestaat uit karakteristieken dat het land meedraagt door haar geschiedenis (Feklyunina 2008, pp. 612-622).

Rusland als grootmacht wordt vooral uitgedragen als een economische, eerder dan militaire macht zoals vroeger tijdens de Sovjet-Unie. Ook zijn lidmaatschap van de G8 is een belangrijk onderdeel daarvan. Daarnaast benadrukt Rusland graag de multipolaire in plaats van de unipolaire wereldorde en het belang van internationaal recht en lidmaatschap van de Verenigde Naties. President Medvedev maakte dat ook duidelijk toen hij in 2008 vijf onderdelen van zijn buitenlands beleid, dat ook de 'Medvedev Doctrine' genoemd werd, bekendmaakte, waarbij de eerste twee luiden: 'First,

Russia recognizes the primacy of the fundamental principles of international law, which define the relations between civilized peoples. [...] Second, the world should be multipolar. A single-pole world is unacceptable' (Medvedev 2008, geciteerd in Friedman 2008).

Ook het beeld van Rusland als energie-supermacht blijft belangrijk. Zo stond de G8-top in Sint-Petersburg in 2006 in het teken van energiezekerheid. De energiesector in Rusland maakt een zeer belangrijk deel uit van het BBP, maar de afhankelijkheid van energie wordt steeds vaker als een probleem gezien. In 2009 publiceerde president Medvedev zijn artikel 'Go Russia' waarin hij de modernisering en diversifiëring van de Russische economie bepleit.

To sum up, an inefficient economy, semi-Soviet social sphere, fragile democracy, negative demographic trends, and unstable Caucasus represent very big problems, even for a country such as Russia. [...] Achieving leadership by relying on oil and gas markets is impossible. [...] I recently identified five strategic vectors for the economic modernisation of our country. First, we will become a leading country measured by the efficiency of production, transportation and use of energy. We will develop new fuels for use on domestic and international markets. (Medvedev 2009b)

De Russische energiebronnen vormen vaak een tegengesteld beeld van Rusland. Aan de ene kant is energie een duidelijke machtsbron voor het land, maar aan de andere kant wil Rusland zich ook profileren als een land dat zijn economie diversifieert, een land met wie het op energievlak maar ook in andere sectoren goed zakendoen is.

Het derde imagopunt waaraan Rusland werkt is dat van een imperiale grootmacht. Zo wordt Rusland namelijk vaak geportretteerd in Westerse media als het om de voormalige Sovjet-Unie gaat. Aangezien dat een zeer negatieve bijklank heeft, probeert Rusland dat beeld om te buigen. Zo stelt het land duidelijk dat Rusland het uiteenvallen van de Sovjet-Unie niet heeft tegengewerkt en dus geen imperiale ambities koestert in de andere landen van de voormalige Sovjet-Unie. Aan de andere kant erkent het Kremlin wel dat het legitieme strategische belangen heeft in die regio. We citeerden hierboven al de eerste twee onderdelen van de 'Medvedev Doctrine', maar het vijfde en laatste onderdeel omschrijft de belangen van Rusland in het Nabije Buitenland: '[...] there are regions in which Russia has privileged interests. These regions are home to countries with which we share special historical relations and are bound together as friends and good neighbors. We will pay particular attention to our work in these regions and build friendly ties with these countries, our close neighbors' (Medvedev 2008, geciteerd in Friedman 2008). Voor het Kremlin is het echter een moeilijke taak om het imago van vriendelijke buurman te onderhouden, omdat het tegengesproken wordt door feiten, zoals de gascrisis in de winter van 2005-2006 in Oekraïne. Volgens Westen was dat een straf voor de pro-westerse oriëntatie van het land. Volgens toenmalig president Putin echter, was het een puur economische kwestie (Feklyunina 2008, p. 620).

Het laatste probleem dat Rusland moet proberen weg te werken bij het bijstellen van zijn imago, zijn historisch gegroeide stereotiepen en vooroordelen ten opzichte van het land. Het is zeer moeilijk voor Rusland om het verleden van de Sovjet-Unie van zich af te schudden. Rusland wordt gezien als de tiran van de Sovjet-Unie, maar de Russen weerleggen dat, en zeggen dat Rusland net zo goed een deelrepubliek was van de Sovjet-Unie en evenveel te lijden heeft gehad onder het totalitaire beleid. Ook in de Baltische staten heeft Rusland een uitgesproken negatief imago. Zij zagen de Sovjet-Unie als een bezetter. Rusland weerlegt dat en zegt dat de Baltische staten dat argument enkel gebruiken

om hun eigen politieke doelen te bereiken en om de etnische Russen op hun grondgebied te discrimineren.

Het imago dat Rusland geërfd heeft van de Sovjet-Unie, gecombineerd met het zelfbeeld van het land en de tegenstrijdigheden in het beeld dat het Kremlin probeert uit te zenden naar het Westen, zorgen ervoor dat er nog een lange weg te gaan is naar een positief imago voor Rusland in de wereld. Dit komt deels ook door de stereotypen die andere landen erop nahouden in verband met Rusland.

2.1.2. WESTERSE STEREOTYPEN OVER RUSLAND

In een artikel over hoe Rusland zijn imago kan verbeteren, citeert Simons (2011), een Rusland-specialist verbonden aan de universiteit van Uppsala in Zweden, twee bronnen waar stereotypen over Rusland opgelijst en ontkracht of genuanceerd worden. Ten eerste citeert hij de website van de *Russian Union of the Travel Industry*² waar een lijst van stereotypen over Rusland gegeven wordt. Zo denken buitenlanders vaak dat er geen echte wegen zijn in Rusland, dat de Russen de hele dag wodka drinken en dat er constant beren opduiken in het straatbeeld. Andere symbolen die vaak met Rusland geassocieerd worden zijn mooie meisjes, het communisme en sneeuw. Stereotypen over de Russen zijn dat ze graag risico's nemen, zeer gastvrij zijn maar ook lui. Stereotypes zijn niet per se negatief maar in verband met Rusland zijn ze dat vaak wel en beschadigen ze het imago. (Simons 2011). Een opiniestuk in *The Guardian* (Matveeva 2008) van een Russische noemt het 'russofobie':

Stereotypes promoted by the media are now entrenched: Russian companies are corrupt and are puppets of the state, minorities are not allowed to speak their languages and males are chauvinist machos. The economy survives on pumping gas, while the leadership dreams of conquering half of the world. News from Russia is bad news.

Een tweede bron die Simons citeert is een document gepubliceerd door *The Real Russia Project* van het *Discovery Institute* in de Verenigde Staten. Het document werd uitgegeven in 2006, maar de lijst van tien stereotypen over Rusland lijkt nog even actueel:

Putin is a former KGB agent who is suppressing opposition and accumulating power;
Russians live under Putin's tyranny;
Russian media isn't free;
Khodorkovsky is a political prisoner;
Brutality and human rights abuses run rampant in Chechnya;
Kremlin supports Hamas, Iran and radical groups;
New NGO law assaults Russian civil society;
New 'slander' law demonstrates Kremlin's authoritarian tendencies;
Putin's policies constitute major human rights abuses in Russia;
Russia is unsafe for US investors. (Discovery Institute 2006, geciteerd in Simons 2011)

Het interessante aan het document is dat de stereotypen één voor één ontkracht worden. Hoewel de weerlegging van deze stereotypen volgens Simons (2011) in realiteit waarschijnlijk weinig effect hebben omdat er gewoon beelden opduiken van demonstraties die uiteengeslagen worden, is het volgens de onderzoeker interessant omdat de stereotypen openlijk opgelijst en aangevallen worden, in plaats van ontweken. Ook zou er in 2012 eens een nieuwe versie uitgebracht mogen worden, want deze versie ontkracht het stereotype over Putin die macht zoekt met 'If Putin was preoccupied with

²Voor meer info, zie www.justrussia.ru.

power, he would be seeking a third term as a President, but he has made it clear that he has no such desire'(Discovery Institute 2006). En dat lijkt vandaag wel heel erg achterhaald.

Hoewel het project wel enige aandacht kreeg in Amerikaanse media, blijft het leeuwendeel van de media-aandacht voor Rusland toch weggelegd voor negatieve berichtgeving. Daden blijken ook hier steeds weer belangrijker dan woorden bij het construeren van een imago. De oorlog met Georgië en de gasdisputen met Oekraïne hebben zeker bijgedragen aan die negatieve tendens.

2.1.3. OORLOGEN EN GASCRISSEN, EEN PR-NACHTMERRIE

Volgens Simons (2011, p. 341) hebben gebeurtenissen zoals de oorlog met Georgië een belangrijke invloed op de bestaande stereotypen over Rusland en ook op de PR-campagne die het land probeert te voeren. Hij citeert een artikel uit *The Guardian* met als titel 'Georgia has won the PR war' (Wilby 2008). Dat artikel legt uit hoe een uitgekiende PR-campagne vanuit Georgië ervoor zorgde dat de Westerse media, die in het begin zeer slecht geïnformeerd waren over het conflict, vooral pro-Georgische persberichten verwerkten in hun nieuwsberichten. De Georgische persberichten werden vaak wel met enige scepsis benaderd maar journalisten hanteerden toch duidelijk het aangereikte taalgebruik:

Russia's behaviour, newspapers implied, was in a quite different category from Georgia's. In the Sunday Times, Russian tanks went 'rampaging' in South Ossetia, while Georgian tanks merely 'moved'. If Georgian forces had bombarded civilians, it was 'reprehensible', the Telegraph allowed. Russia, however, was 'offending every canon of international behaviour' (Wilby 2008).

Terwijl de Georgische president Saakashvili internationale persconferenties gaf, bleef het vanuit Rusland stil. Volgens Wilby (2008) verklaarde een bron uit het Russische kamp dat een persconferentie niet de gebruikelijke manier was waarop de Russische overheid communiceerde. Volgens Simons (2011, p. 341) vertoonde de berichtgeving in de Westerse media een neiging naar de tien eerder vermelde stereotypen. Zo viel het volgens hem op dat de schuld tijdens de oorlog vaak bij Putin gelegd werd, terwijl hij op dat moment eerste minister was, en dat de president toen Medvedev was. Ook werden verwijzingen naar de Praagse Lente uit 1968 gemaakt bijvoorbeeld, een voorbeeld van het zeer moeilijk te vernietigen stereotype dat Rusland hetzelfde is als de Sovjet-Unie.

Ook de gasdisputen met Oekraïne hebben een grote impact gehad op het Russische imago in het Westen. Het eerste dispuut ontstond tijdens het Russische voorzitterschap van de G8 dat in teken stond van energiezekerheid. Om dan de gaskraan naar Oekraïne dicht te draaien op nieuwjaarsdag 2006 moet zowat de slechtst mogelijke PR-zet denkbaar zijn. Vooral in de Europese Unie wakkerde dat het debat rond energiediversificatie en de afhankelijkheid van Rusland aan (Lough 2011). Het dispuut ging over een prijsverhoging die Rusland doorvoerde aan Oekraïne en dat aan Russische kant als volledig legitiem werd beschouwd. In februari 2006 publiceerde president Putin (2006) een artikel in *The Wall Street Journal* naar aanleiding van het Russische voorzitterschap van de G8 en energiezekerheid. De belangrijkste boodschap die hij daarin wil overbrengen is dat Rusland een betrouwbare zakenpartner en energieleverancier is en dat de verbruikers en de leveranciers niet tegenover elkaar staan maar moeten samenwerken. Feklyunina (2008, p. 617) ziet daarin de boodschap dat Putin de rest van de wereld wil overtuigen dat energie niet kan gebruikt worden als politiek wapen wegens de grote interdependentie tussen landen. Een woordvoerder van Putin legde uit dat Rusland vooral verkeerd begrepen was en dat het niet zo ver had kunnen komen als het land

een Westerse PR-firma had ingehuurd. Hij benadrukte verder dat het conflict een puur zakelijk conflict was:

Gazprom did not sever supplies to Western consumers, and the argument was with Ukraine only. But many analysts literally refused to understand this, and accused Russia of using its gas and its natural resources as a means to put political pressure on some countries, whereas this is purely a business question. (Peskov 2006, geciteerd in Bigg 2006)

Toen in 2008 bleek dat het moeilijk zou worden om opnieuw een overeenkomst met Oekraïne af te sluiten, reageerde Gazprom proactief en lanceerde het een website³ over de onderhandelingen in het Engels met feiten, documenten en een tijdslijn (Orttung 2010, p. 9). Gazprom heeft ook een website⁴ in het Engels waar zakennieuws en duidelijke informatie over het Russische staatsbedrijf te vinden is. Dat is een stap in de goede richting. Zo heeft Gazprom ook de hand in een deel van de informatie die over het bedrijf verspreid wordt.

Simons (2011, p. 344) oordeelt dat in de twee afzonderlijke gevallen de oorlog met Georgië een mislukking was en de gascrisissen met Oekraïne een succes op gebied van imago. Het grote probleem in het eerste geval bestond erin dat Rusland veel te laat begon met communiceren en dat het oordeel van het Westen toen al geveld was. In het tweede geval leerde Rusland uit de eerste gascrisis en paste het zijn communicatie aan toen een nieuwe crisis op til was.

2.2. RUSSISCHE SOFT POWER IN HET WESTEN

In de jaren negentig was het imago van nieuw opgericht Rusland zeer negatief in het Westen. Op het moment dat het jonge land zeer veel nood had aan investeerders, waagden Westerse zakenmensen zich niet aan zaken doen met Rusland. Dat bracht het onderwerp tot op federaal niveau. In het 'Foreign Policy Concept of the Russian Federation' in 2000 werd het verbeteren van het imago in het buitenland als één van de topprioriteiten uitgesproken:

The uppermost priority of the foreign policy course of Russia is to protect the interests of the individual and the society. Within the framework of that process, the main efforts should be directed towards attaining the following main objectives: [...] To promote a positive perception of the Russian Federation in the world, to popularize the Russian language and culture of the peoples of Russia in foreign states. (Putin 2000)

In 2001 was Putin ook de eerste buitenlandse leider die de VS hulp aanbood na de aanslagen van 11 september. Het probleem was ook toen dat woorden alleen niet genoeg waren. De voortdurende oorlog in Tsjetsjenië, het arrest van Chodorkovsky in 2003, de vergiftiging van Litvinenko in 2006 hadden een zeer negatief effect op het imago van Rusland (Feklyunina 2008, p. 605). Toch zijn sinds 2000 een heel aantal soft power-strategieën ingeschakeld in het Russische buitenlands beleid. In wat volgt bespreken we vier grote categorieën van het charmeoffensief dat Rusland langzaam lanceert. Eerst bekijken we de publieksdiplomatie en de public relations van de regering. Daarna onderzoeken we hoe het bedrijfsleven, de wetenschap en het onderwijs ingezet worden om het imago te verbeteren. Ook cultuur, sport en toerisme zijn belangrijke factoren bij het lanceren van

³De website is nog steeds online maar wordt niet meer bijgewerkt: www.gazpromukrainefacts.com.

⁴Voor meer info zie www.gazprom.com.

een positief imago. Ten slotte moet Rusland ook werken aan zijn politieke waarden en politiek bestuur, die als zeer negatief ervaren worden in het Westen

2.2.1. PUBLIEKSDIPLOMATIE, PR EN MEDIA

In 2004 wilde president Putin de PR-machine van het Kremlin weer heropstarten, nadat de propaganda van de Sovjet-Unie teloorgegaan was. De instrumenten van die PR omvatten onder andere het radiostation *Voice of Russia*, het televisiekanaal *Russia Today*, en de krant *Russia Profile* (Feklyunina 2008, p. 606).

Het radiostation *Voice of Russia* is een erfenis uit het Sovjet-tijdperk, opgericht in 1929 en sinds 2012 ook fysiek aanwezig in het buitenland, met radiostations in Washinton D.C, Londen, Istanbul en Parijs. *Russia Today* (RT) noemt zichzelf het eerste 24/7 Engelstalige nieuwskanaal dat de Russische visie op het wereldnieuws brengt. Het werd opgericht in 2005 en zendt ook uit in het Spaans en het Arabisch. Het heeft correspondenten in New York, Washinton D.C., Londen, Parijs, Delhi en Tel Aviv. Toen Medvedev in mei 2010 in Washington was gaf hij een zeldzaam interview aan het lokale RT-bureau. *Russia Today* claimt ook het eerste netwerk te zijn dat een bureau oprichtte in de hoofdstad van Zuid-Ossetië na de oorlog in augustus 2008 (Orttung 2010, p. 9). *Russia Profile* ten slotte, is een online informatieplatform opgericht door het persagentschap *RIA Novosti*, dat geleid wordt door de Russische overheid en opereert in 49 landen en 14 talen.⁵

In 2009 benaderde het persagentschap *RIA Novosti* nog het onbekende consultancy-bedrijf RJI, dat in Washington DC, Londen en Zurich gevestigd is, om het imago van Rusland te verbeteren in de Europese Unie. Het eerste contract betrof het organiseren van een conferentie over de Noordpool in Moskou om het imago van Rusland als goede leerling op het vlak van energie te benadrukken. Het tweede contract was om het algemene imago van Rusland als goedaardige grootmacht te projecteren, waarmee het gemakkelijk samenwerken is in de Europese Unie en de Verenigde Staten (Rettman 2009).

Een subtielere techniek van de Russische overheid om het imago in het buitenland op te krikken is het aanschaffen van ruimte in belangrijke buitenlandse media. De officiële krant van de Russische overheid, *Russijskaja Gazeta*, financiert maandelijks bijdragen in *The Washington Post* in de V.S., *Le Figaro* in Frankrijk, *El País* in Spanje, *The Daily Telegraph* in Groot-Brittannië en belangrijke kranten in India, Groot-Brittannië, Bulgarije. De bijdrage heet *Russia Now* en probeert de vaak negatieve berichtgeving over Rusland te nuanceren (Orttung 2010, p. 9).

Volgens Igor Panarin, een Russisch professor politieke wetenschappen en expert op gebied van publieksdiplomatie, is de oprichting van mediaplatformen alleen echter niet genoeg. Op zijn Russische website stelt hij een vijfstappenplan voor om het imago van Rusland in het buitenland te verbeteren. Dat stappenplan vertaalde een reporter van Radio Free Europe/Radio Liberty (Yasmann 2006) naar het Engels en vertalen wij hier kort naar het Nederlands:

1. Een nieuw presidentieel adviesorgaan creëren dat alle publieke informatie van de presidentiële administratie en de regering coördineert, ook Buitenlandse Zaken.

⁵ Voor meer info, zie respectievelijke websites van *Voice of Russia* <http://english.ruvr.ru/>, *Russia Today* <http://rt.com/>, *Russia Profile* <http://russiaprofile.org/> en *RIA Novosti* <http://en.rian.ru/>.

2. Een bureau oprichten dat informatie analyseert, en ook een agentschap speciaal voor buitenlands politiek nieuws.
3. Een staatscommissie voor publieksdiplomatie oprichten met ervaren medewerkers van de presidentiële administratie, de regering, de Duma, de media en belangrijke politici.
4. Het radiostation *Voice of Russia* en het nieuwsagentschap *RIA Novosti* terug onder leiding brengen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in plaats van Cultuur.
5. Een aantal Russische NGO's oprichten die de doelstellingen van het Russisch buitenlands beleid helpen halen in het GOS, de Europese Unie en de Verenigde Staten.

Een grotere coördinatie van de Russische publieksdiplomatie zou alleszins bijdragen tot een efficiënte en eenduidige projectie van het Russische imago naar het buitenland toe. De vraag is echter in hoeverre dergelijke ideeën ook effectief uitgevoerd worden door het Kremlin.

De Russische regering maakt ook gebruik van public relations-bedrijven om haar internationale imago op te krikken. Dat kan overal ter wereld zijn, maar het is gemakkelijk om het na te trekken in de Verenigde Staten, omdat PR-bedrijven die op Amerikaanse bodem opereren bij wet verplicht zijn om hun activiteiten die verband houden met buitenlandse regeringen of bedrijven publiek te maken (Orttung 2010, p. 8). Zo spendeerde de Russische overheid tussen 2006 en 2009 meer dan drie miljoen dollar aan Amerikaanse PR-bedrijven. Twee miljoen daarvan werd betaald aan het bedrijf Ketchum om het Russische voorzitterschap van de G8 in juni 2006 in Sint-Petersburg te ondersteunen. Het bedrijf moest het contact met de media organiseren, onder meer door interviews te regelen, persberichten te verspreiden en ontmoetingen te regelen tussen het Russische voorzitterschap en experts op het gebied van internationale betrekkingen. In 2007 maakte de Russische overheid gebruik van Ketchums diensten om te lobbyen en de relaties met de media te onderhouden in verband met energiezekerheid, Rusland als gunstige plek voor buitenlandse investeringen en de toetreding van Rusland tot de WTO (Orttung 2010, p. 12). Ook Russische staatsbedrijven zoals Gazprom gebruiken Amerikaanse PR-firma's om hen te helpen. Gazprom betaalt sinds augustus 2007 elke maand ongeveer 350 000 dollar om zijn imago te verbeteren. De bedoeling is om de strategie van Gazprom beter te kunnen verkopen aan de buitenwereld en het vertrouwen in het bedrijf op te krikken (Orttung 2010, p. 8).

Het PR-bedrijf Ketchum zorgde ook voor een Twitter-pagina en bijhorende website die beide de naam *Modern Russia* dragen. De Twitter-account heeft meer dan 10 000 volgers en heeft het onderschrift 'News, analysis, commentary on economic, political and social modernization of Russia from Ketchum'. De tweets gaan vooral over economische zaken maar raden bijvoorbeeld ook de beste restaurants in Sint-Petersburg aan, een schoolvoorbeeld van hoe een moderne publieksdiplomatie er volgens Nye zou moeten uitzien.

Dat het Kremlin ook begrepen heeft dat het met zijn diplomatie het digitale informatietijdperk moet ingaan, bewijst een artikel dat het persbureau *RIA Novosti* (16 juli 2012) publiceerde op haar website naar aanleiding van de toespraak die president Putin had gehouden voor de Russische ambassadeurs en diplomaten. Op die conferentie had een scherpe Putin gewezen op het belang van soft power in de diplomatieke relaties.

Let me remind you that 'soft power' is all about promoting one's interests and policies through persuasion and creating a positive perception of one's country, based not just on its material achievements but also its spiritual and intellectual heritage. Russia's image abroad is

formed not by us and as a result it is often distorted and does not reflect the real situation in our country or Russia's contribution to global civilisation, science and culture. Our country's policies often suffer from a one-sided portrayal these days. [...] But our fault lies in our failure to adequately explain our position. This is where we have gone wrong. (Putin 2012b)

Volgens *RIA Novosti* (16 juli 2012) worden de diplomaten ook aangemaand om meer gebruik te maken van de sociale media, en zal het Ministerie van Buitenlandse Zaken binnenkort ook een Facebook-pagina aanmaken. Er zullen ook speciale lessen gegeven worden aan de diplomaten over hoe ze het meeste uit hun Twitter-account kunnen halen. Het Russische Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft recent ook een YouTube-kanaal (midrftube) geopend, dat toespraken van minister van Buitenlandse Zaken Lavrov en andere belangrijke diplomaten bevat, maar helaas helemaal in het Russisch is opgesteld. De officiële Twitter-pagina (MFA_Russia) is zowel in het Engels als in het Russisch te bekijken en de Engelstalige versie heeft iets meer dan 8000 volgers. Ze bevat vooral uitspraken van minister van Buitenlandse Zaken Lavrov.

Maar ook president Putin en eerste minister Medvedev maken volgens het rapport *Twiplomacy*, dat de Twitter-relaties tussen wereldleiders onderzocht (Burson-Marsteller 2012), gebruik van Twitter, die laatste zij het iets beter en frequenter dan die eerste. Medvedev heeft op 1 juli 2012 al meer dan 1 miljoen 300 duizend volgers, waarvan 300 000 die de Engelse versie volgen. Onder die volgers bevinden zich ook Barack Obama, president van de Verenigde Staten, en Herman Van Rompuy, president van de Europese Unie. Met dat aantal volgers staat Medvedev in de top tien van populairste wereldleiders op Twitter, na onder meer Barack Obama, Hugo Chavez en David Cameron. Medvedev opende zijn Twitter-account al in juni 2010 toen hij op bezoek was in het Amerikaanse Silicon Valley ter promotie van zijn moderniseringsagenda. President Putin heeft veel minder volgers en post ook minder persoonlijke berichten. Beide Twitter-accounts zijn simultaan in het Russisch en in het Engels te volgen. (Nielsen 2012).

Een actieve eerste minister op Twitter, die foto's post van zijn ontmoetingen met andere wereldleiders, zoals Medvedev doet, kan een zeer nuttige bron van soft power zijn, zoals het project *Twiplomacy* illustreert: 'His public Twitter chat with former California governor Arnold @Schwarzenegger has become famous and his most popular tweet was a Twitpic of his lunch with Barack Obama in a burger joint during his visit to the US' (Burson-Marsteller 2012).

2.2.2. BEDRIJFSLEVEN, WETENSCHAP EN ONDERWIJS

Een goed ontwikkelde zakenwereld, degelijk onderwijs en genoeg fondsen voor wetenschappelijk onderzoek kunnen samen bijdragen tot een grotere aantrekkelijkheid voor een land. Een aantrekkelijk economisch landschap trekt buitenlandse investeerders aan, topuniversiteiten trekken topstudenten aan en ambitieuze wetenschappelijke projecten trekken topwetenschappers aan. Dat vormt volgens Nye (2008, p. 102) een van de belangrijkste dimensies van efficiënte publieksdiplomatie, namelijk het opbouwen van diepgaande en langdurige relaties met buitenlanders.

Op 21 juli 2012 heeft president Putin de wet ondertekend die toelaat dat Rusland toetreedt tot de Wereldhandelsorganisatie, na achttien jaar onderhandelen en de langste toetredingsprocedure in de geschiedenis van de organisatie. De toetreding zou voor belangrijke wijzigingen kunnen zorgen in de Russische economie. De barrières voor buitenlandse bedrijven zullen opgeheven worden, waardoor

de concurrentie op de Russische markt zal stijgen. Ook zullen invoertarieven voor hoogtechnologische apparatuur verlaagd worden en zal het intellectuele eigendom beter beschermd worden, wat zal bijdragen tot de modernisering van de Russische economie. Doordat de WTO-regels duidelijk vastliggen en er een regeling is voor geschillen zal de voorspelbaarheid van de handelsrelaties ook drastisch verhogen. Deze drie veranderingen zouden er al voor kunnen zorgen dat het investeringsklimaat in Rusland aantrekkelijker zal worden, en de soft power van het land dus zal verhogen (Ćwiek-Karpowicz & Turkowski 2012, pp. 764-765).

De overheid nam ook nog enkele initiatieven om het imago van Rusland als betrouwbare zakenpartner en als centrum voor wetenschap, technologie en innovatie te verbeteren. Twee voorbeelden daarvan zijn de *Valdai Discussion Club* en het *Skolkovo Innovation Center*. In 2004 werd de *Valdai Discussion Club*⁶ opgericht, dat een forum wil zijn voor de leidinggevende wetenschappers en experts uit de hele wereld die met elkaar in dialoog gaan over politieke, economische en culturele ontwikkelingen in Rusland. Het doel van deze jaarlijkse bijeenkomst is om Westerse en Russische academici samen te brengen om in discussie te treden. Dat zowel Putin als Medvedev in 2008 deelnamen aan de gesprekken moet wijzen op het grote belang dat de leiders van de Federatie hechten aan de discussiegroep.

De oprichting van het *Skolkovo Innovation Center* nabij Moskou werd voor het eerst vermeld in de jaarlijkse toespraak van toenmalig president Medvedev (2009a) aan het Russische parlement. Het werd toen het 'Russische Silicon Valley' genoemd:

[...] we need to complete preparation work on the programme for establishing a prominent research and development centre in Russia to focus on support for absolutely all of the priority areas. This is a project to create a modern technological centre, something on the lines of Silicon Valley and similar foreign centres. It would offer attractive working conditions for leading researchers, engineers, designers, software programmers, managers and financial specialists, and it would produce new technology able to compete on the global market.

De bedoeling van *Skolkovo Innovation Center* (2012) is om intellectueel kapitaal uit binnen- en buitenland samen te brengen op de site nabij Moskou. Het moet een centrum voor onderzoek en ontwikkeling worden en hoopgevende jonge bedrijven zullen steun krijgen van de organisatie, en dus van de overheid, om hun bedrijf op te starten. Het centrum moet innovatieve projecten ontwikkelen op vijf gebieden: biomedische wetenschappen, informatietechnologie, energie-efficiëntie, ruimtevaart & telecommunicatie en nucleaire energie. Er wordt ook een *Skolkovo Institute of Science and Technology* opgericht, dat in partnerschap met het *Massachusetts Institute of Technology* (MIT) zal samenwerken. Het is de bedoeling dat er 200 professoren en 300 onderzoekers uit binnen- en buitenland werken, waaronder ook professoren uit het MIT, *Harvard University* en *Stanford University*. In 2012 zouden het centrum en de universiteit operationeel moeten zijn, en tegen 2020 volledig afgewerkt.

Toch zijn er twijfels over de kracht van een project als Skolkovo om het Russische imago internationaal te verbeteren. Volgens een artikel gepubliceerd door de Russian International Affairs Council (Dezhina 2012) is er nog een lange weg te gaan vooraleer Russische wetenschap ook echt een bron van soft power kan zijn. Daar zijn verschillende redenen voor. Ten eerste komt het budget voor wetenschappelijk onderzoek voor 70% uit de Russische staatskas, terwijl dat in de andere BRIC-

⁶ Voor meer info, zie <http://valdaiclub.com/>.

landen maar 40 à 45% is en de rest vanuit de zakenwereld komt. Daarnaast loopt het typische hiërarchische systeem van de politieke wereld gewoon door in de wetenschappelijke wereld en zorgt dat voor weinig flexibiliteit en horizontale interactie. Een derde probleem vormt de druk die universiteiten ondervinden om samen te werken met bedrijven om innovatieve projecten op te richten, ongeacht of daar nood aan is of niet. Ten vierde zijn er vaak discussies tussen de Russische Academie van Wetenschappen en het Ministerie van Onderwijs en Wetenschap die buiten de landsgrenzen gevolgd worden en een slecht imago voor de wetenschappen teweeg brengen. Als vijfde probleem stipt de auteur Skolkovo aan, het stokpaardje van het Kremlin in zijn campagne om de Russische innovatieve technologie te promoten. Zo zou het management van Skolkovo niet transparant verlopen en zouden bedrijven door de overheid verplicht worden om te investeren in het project. Deze typische technieken hebben een contraproductief effect. Ten laatste wordt er een grote nadruk gelegd op de defensie-dimensie van de wetenschap. Het aandeel dat defensie krijgt in het budget voor onderzoek en ontwikkeling wordt steeds groter (Dezhina 2012).

Het probleem dat de oprichting van Skolkovo echter niet ongedaan kan maken is corruptie. Rusland heeft momenteel de elfde economie ter wereld en president Putin wil daar graag de vijfde economie ter wereld van maken. Het zou daarbij helpen om meer buitenlands kapitaal aan te trekken. En daar wringt het schoentje. Buitenlandse bedrijven zijn nog steeds bezorgd over het corruptiegehalte van Rusland, dat momenteel gezien wordt als één van de corruptste landen ter wereld, op de 143ste plaats. Bedrijven moeten grote sommen geld betalen om zelfs maar te mogen meestrijden voor een contract in de publieke sector. Volgens de Russische Centrale Bank bedroeg de kapitaalvlucht in het eerste kwartaal van 2012 ongeveer 40 miljard dollar (Melik 2012). Als het Kremlin dus de Russische economie wil moderniseren en het investeringslandschap aantrekkelijker wil maken voor het buitenland, dan moet het eerst de corruptie aanpakken.

Ondertussen doet de Russische overheid ook haar best om het Russische hoger onderwijs aantrekkelijker te maken in het buitenland. Zo wil president Putin tegen 2020 ten minste vijf universiteiten in de top honderd van de beste universiteiten ter wereld hebben (Putin 2012a). En ook over hoe die top honderd eruit moet zien heeft de president zo zijn eigen idee, nadat in de *Times Higher Education Ranking* van 2011-2012 geen enkele Russische universiteit voorkwam. De Russische president ziet die rangschikking namelijk als een manier van Westerse universiteiten om hun eigen imago te verbeteren. Hij zei daarover in februari 2011:

You must know that certain experts think that these Western ratings are, in fact, an instrument for raising their competitiveness on the labor market [...] That's why we need to be very cautious about them, and work out our own objective method of evaluating the quality of education that graduates of these universities receive (Kishkovsky 2012).

De *Higher School of Economics* in Moskou vormt een voorbeeld van de hervormingen die Russische universiteiten zouden moeten doorvoeren. Buitenlandse academici worden aangenomen en krijgen een goed salaris en alle middelen om buitenlandse conferenties bij te wonen en er wordt meer en meer lesgegeven en gepubliceerd in het Engels. Dit alles wordt gedaan opdat de universiteit een grotere internationale uitstraling zou krijgen en opdat dit ook andere universiteiten op Russische bodem zou beïnvloeden (Kishkovsky 2012).

Sinds zijn herverkiezing als president wil Putin ook werk maken van de internationalisering van het Russische hoger onderwijs. Een studie van de Europese denktank *Academic Cooperation Association*

(2005, pp. 20-21) vermeldt dat er elk jaar ongeveer 20 000 Russische studenten in het buitenland studeren en dat het aantal elk jaar met gemiddeld 10% stijgt. In het academiejaar 2002-2003 waren er ongeveer 60 000 buitenlandse studenten in Rusland, waarvan iets meer dan de helft uit Azië. Bij het Amerikaanse *Institute of International Education* (2011) vinden we recentere cijfers uit het schooljaar 2009-2010. In dat jaar gingen ongeveer 270 000 Amerikaanse studenten in het buitenland studeren, dat zijn er een pak meer dan de Russische. Ongeveer 1800 van die studenten, een heel kleine minderheid, vertrekt naar Rusland om te studeren. Ter vergelijking: er gingen bijna evenveel Amerikaanse studenten naar België, namelijk 1400. Zelfs deze beperkte cijfers tonen aan dat Rusland nog een tandje bij kan steken op het vlak van internationalisering van het hoger onderwijs. Dat beseft president Putin ook. De Russische overheid is van plan om een programma op te starten waarbij enkele duizenden getalenteerde Russische studenten elk jaar een volledige beurs krijgen om in het buitenland te gaan studeren, op voorwaarde dat ze na het afstuderen ten minste drie jaar in Rusland gaan werken. Er zal 5 miljard roebel (ongeveer 125 miljoen euro) voor het programma vrijgemaakt worden en het zal onder leiding komen van het *Strategic Initiatives Agency*, dat vorig jaar opgericht werd om sociale en economische innovatie in Rusland te promoten (Schiermeier 2012b). Met deze beurzen wil Putin de *braindrain* die het land sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie heeft meegemaakt, tegengaan.

De vraag is natuurlijk of er in Rusland genoeg werkopportunity zal zijn voor deze in het buitenland opgeleide Russen. De reacties van Russische wetenschappers en academici op een nieuw ambitieus voorstel van Putin om de wetenschap in Rusland te doen heropleven, waren verdeeld. Putin wil tegen 2020 'verschillende onderzoeksuniversiteiten van wereldklasse' (Schiermeier 2012a) gecreëerd zien. Hij wil daarvoor de budgetten voor wetenschappen en toegepaste wetenschappen verhogen. Een quote van een Russisch onderzoeker aan het prestigieuze Zoölogisch Instituut in Sint-Petersburg verklaart waarom verhoogde budgetten broodnodig zijn:

I receive a salary from the Russian Academy of Sciences, but there wasn't any money available last year for buying equipment, doing field research or travelling to international conferences. Young scientists here have basically no opportunity to make ties with colleagues from North America, Europe or Asia. It's a very sad and stupid situation. (Leo Borkin 2012, geciteerd in Schiermeier 2012a)

De meeste wetenschappers geloven niet echt dat er met alleen geld beterschap komt. Volgens hen zijn de bureaucratische en corrupte achtergrond, en de ontransparante manier van financieren de grootste problemen en vormen ze een zeer slechte basis voor het uitoefenen van wetenschap (Schiermeier 2012a). Volgens de *Russian Analytical Digest* is het volledige Russische onderwijssysteem in verzonken in een 'corruptiecrisis' (Klein 2011, p. 8) en maakt gewag van omkoping in het onderwijs vanaf de kleuterklas tot de doctoraatsverdediging. Als het Kremlin de internationale uitstraling van het Russische onderwijs wil verbeteren zal het dus helemaal onderaan moeten beginnen. Medvedev heeft ook toegegeven dat zijn moderniseringsplan voor Rusland enkel mogelijk is als het onderwijs aangepakt wordt:

The Russian education system should play a decisive role in shaping a new generation of professionals. Its previous successes were once recognized around the world. Today, despite some positive developments, the situation in education leaves much to be desired. Let us be frank: we were once in the vanguard and have now fallen behind. This has become a very serious threat to our competitiveness (Medvedev 2008).

Ook hier zal de vraag zijn of dat enkel woorden zijn en of er werkelijk iets gedaan zal worden aan het onderwijssysteem, dat de basis vormt voor zowel wetenschappelijke als zakelijke vooruitgang in Rusland, en dus voor een aantrekkelijker imago in het buitenland.

2.2.3. CULTUUR, SPORT EN TOERISME

Hoewel Rusland een rijke culturele traditie heeft en namen als Dostojevski, Tsjajkovski en Rachmaninov gemeengoed zijn, bezit het land vandaag niet dezelfde aantrekkingskracht als de Verenigde Staten en veel andere Westerse landen. Britse en Amerikaanse popmuziek is wereldwijd bekend, net zoals Hollywood of het Indiaanse Bollywood op filmgebied, en zelfs China heeft met Ai Wei Wei een wereldberoemde vertegenwoordiger van de kunst. Rusland spontaan associëren met een bekende hedendaagse kunstfiguur is moeilijk.

Wanneer we twee soft power-rangschikkingen bekijken, zien we dat onder de subcategorie 'cultuur' vooral toerisme, invloed van de landstaal en sport verstaan wordt (McClory 2010;2011). Het lijkt er dus op dat een land niet alleen goede exportproducten als films en muziek moet hebben, maar ook buitenlandse toeristen moet kunnen lokken en goed moet presteren in sport. Rusland heeft een divers en uitgestrekt grondgebied en jaarlijks zo'n 22 miljoen buitenlandse toeristen op bezoek (The World Bank 2012). Het land staat in de top vijftien van landen met het meeste natuurlijke en culturele werelderfgoed maar scoort zeer slecht op vlak van competitiviteit van de toerismesector. De grootste redenen daarvoor zijn de slechte infrastructuur, het stricte visaregime en het gebrek aan investeringen. Ook criminaliteit en de taalbarrière vormen problemen. Ook behoort een stad als Moskou tot de duurste ter wereld en worden vaak hogere prijzen aangerekend voor toeristen dan voor Russen (Nekhorosheva 2011). Een recent artikel in de Russische krant *The Moscow Times* vermeldt echter dat de federale overheid in de periode 2011-2018 96 miljard roebel (2,4 miljard euro) wil vrijmaken om meer toeristen naar Rusland te lokken. Het artikel is wel getiteld 'Tourism Struggles With Russia's Identity Crisis' (Smirnova 2012) en beschrijft dat een verhoogd budget pure geldverspilling zal zijn als er geen duidelijk imago voor Rusland gecreëerd wordt.

Het Federale Agentschap voor Toerisme wil zich vooral oostwaarts richten, op China. In 2012 is het daar namelijk Jaar van het Russische Toerisme en Rusland speelt daar op in. Het hoopt de 800 000 Chinese toeristen die vorig jaar kwamen tegen volgend jaar te verdubbelen. De focus op China kost al de helft van het totale federale budget, zodat er nog wat geld over is voor Europa maar niets meer voor Noord-Amerika. Daarnaast wil het agentschap zich vooral focussen op de historische sites van Rusland. Volgens een Russisch marketingexpert zal dat het imago van Rusland nog oubolliger maken en moeten de campagnes zich meer tot de jongere generatie richten. Hij hoopt echter dat de Olympische Spelen in Sochi het tij nog kunnen keren. Het marketingbureau dat de campagne voerde voor Sochi 2014 probeerde dat zoveel mogelijk doen vanuit Rusland in zijn geheel, zo bewijst ook het promofilmje dat gemaakt werd, waarin de deuren van het Kremlin letterlijk opengaan voor buitenlanders (Smirnova 2012).

De komende jaren zal Rusland nog kansen krijgen om zich van zijn mooiste kant te tonen aan de buitenwereld. In 2013 is het land gastheer van de 'Olympische Spelen voor Studenten', de *Universiade*, in de stad Kazan. In 2014 worden de Olympische Winterspelen dus gehouden in Sochi, en in 2018 organiseert Rusland de FIFA World Cup voor voetbal. In zijn blog op de website van *The Huffington Post* schreef Joseph Nye (2008b) na de Olympische Spelen van Beijing dat China door de Spelen succesvol te organiseren en door het meeste medailles te behalen zijn soft power gevoelig

verbeterd had. Ook de diplomatie in Londen ziet de nakende Olympische Zomerspelen als een opportuniteit om het imago van het land te verbeteren:

Some 100 presidents, princes and other national leaders will flit by London at some point during the games, along with up to 40,000 journalists. Britain's government hopes to change their view of the country, drum up investment and improve bilateral relations in what a foreign office official politely calls a "relatively unchallenging" forum. It is the political equivalent of corporate entertaining, only with a more expensive tent. ("Five-ring Circus" 2012)

Ook in Sochi zullen in 2012 duizenden buitenlanders voor het eerst Rusland bezoeken en van die opportuniteit wil het Kremlin gebruik maken om aan de buitenwereld te tonen waar Rusland toe in staat is. Ook voetbalfans die in 2008 Moskou bezochten voor de finale van de Champions League voetbal waren positief over de reis. Het Kremlin heeft in elk geval al beloofd om de visumvereisten voor houders van een wereldbekerticket af te schaffen en om gratis vluchten te voorzien tussen de verschillende steden waar het toernooi gehouden wordt (Aris 2011, p. 4). Volgens het Europees Parlement zijn ook de Olympische Winterspelen in 2014 al een goed moment om de visa-regeling tussen Rusland en de EU te versoepelen. Als het visum vervalt voor de lengte van de Olympische Spelen, en daarna voor altijd, zou dat het imago van Rusland kunnen verbeteren. Het toerisme kan dan een veel grotere troef worden ("EU, Russia, Eye Visa-free Travel for Sochi Olympics" 2012).

Toch zijn er ook in het geval van de Olympische Spelen nog uitdagingen voor het Russische imago. Zo zijn er protesten van de Circassiërs, een etnische minderheid die in de negentiende eeuw door de Russen is uitgemoord bij het veroveren van het land. Deze 'genocide' vond plaats 150 jaar geleden nabij Sochi, en de keuze voor het zomerresort als locatie van de Olympische Spelen lokt heel wat protest uit. Daarnaast is de locatie ook controversieel omdat het de warmste streek van Rusland is en in de Noordelijke Kaukasus ligt, nabij heel wat gebieden waar onrusten plaatsvinden. Als bezoekers zich onveilig voelen zal dat zeker niet bijdragen tot een beter imago voor Rusland (Dzutsev 2011, p. 8).

2.2.4. POLITIEKE WAARDEN EN BESTUUR

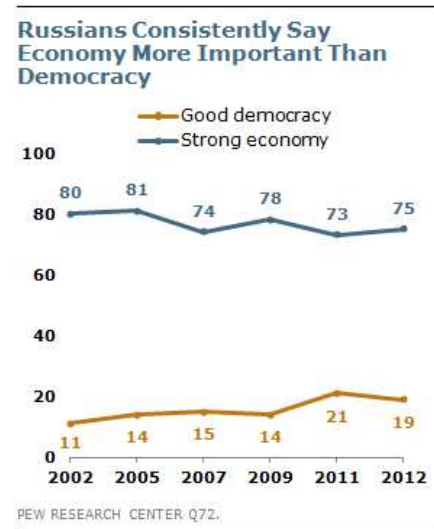
De manier waarop een regering een land bestuurt lijkt op het eerste gezicht een binnenlandspolitieke kwestie. De hedendaagse realiteit is echter dat de hele wereld meekijkt wanneer de Russische regering een belangrijke beslissing neemt. Beelden van protestmarsen na de herverkiezing van president Putin gingen via YouTube de wereld rond. Politieke omwentelingen, zoals in de Arabische Lente, worden wereldwijd verslagen via de sociale en de gewone media. Joseph Nye (2004) noemt politieke waarden als één van de drie bronnen van soft power, naast cultuur en buitenlands beleid. Een goed politiek systeem is een belangrijk onderdeel van de aantrekkingskracht van een land. Wanneer de overheidsinstellingen politieke waarden zoals gelijkheid, gerechtigheid en transparantie onderkennen en toepassen straalt dat uit naar de buitenwereld. Ook in de soft power-rangschikking die we in het volgende hoofdstuk verder zullen bekijken, is één van de vijf pijlers de werking van de overheid. Onderdeel van die politieke waarden en goed bestuur zijn bijvoorbeeld individuele vrijheid, democratische instellingen, het vertrouwen in de overheid en de ongelijkheid in een land (McClory 2011, pp. 29-30). Dat is wel de Westerse manier om tegen politieke waarden aan te kijken. De auteur van de soft power-index merkt dan ook op dat 'the index is biased towards a Western conceptualisation of political values and human rights' (McClory 2011, p. 11). Dat vindt ook het Kremlin, dat een eigen kijk heeft op democratie en vaak vindt dat het Westen zichzelf arrogant

opstelt ten opzichte van Rusland, zoals blijkt uit een recente toespraak van Putin (2012b) waarin hij sneert naar landen die kritiek leveren op de Russische gang van zaken: ‘Those who fire guns and launch air strikes here or there are the good guys, while those who warn of the need for restraint and dialogue are for some reason at fault’. In zijn jaarlijkse toespraak aan het parlement stelde Putin (2005) het nog duidelijker:

Russia is a country that has chosen democracy through the will of its *own* people. It chose this road of its *own* accord and it will decide *itself* how best to ensure that the principles of freedom and democracy are realised here, taking into account *our* historic, geopolitical and other particularities and respecting all fundamental democratic norms. As a sovereign nation, Russia can and will decide for *itself* the timeframe and conditions for its progress along this road. (eigen cursivering, SDP)

Ook wanneer we naar de mening van de Russen zelf kijken, zien we dat democratie voor hen niet altijd de hoogste prioriteit heeft. In een Pew-enquête uit 2012 achten ze een goed functionerend gerecht en een sterke economie duidelijk belangrijker dan eerlijke verkiezingen, ongecensureerde media of vrije meningsuiting (Pew 2012b, p. 16). Ook vindt het grootste deel van de Russen een sterke leider nog steeds belangrijker dan democratie, al is het percentage lager dan in 2002. Een goede economie vindt een overweldigend merendeel van de Russen ook belangrijker dan een sterke democratie (Pew 2012b, p. 18). In vergelijking met tien jaar geleden zien we echter dan de Russen aan alle aspecten van de democratie meer belang hechten (Pew 2012b, p. 19). Het is belangrijk om aan te stippen hoe Russen aankijken tegenover het bestuur van hun eigen land, omdat zoals we eerder aangaven, het meten van de politieke waarden van een land vooral op Westerse waarden gestoeld is. Toch zal het mildere oordeel van de Russen ten opzichte van hun eigen bestuur weinig effect hebben op het imago dat het land uitdraagt naar het buitenland.

De meeste van de politieke waarden vinden we terug in de *Freedom House Index* (2012) die landen indeelt in vrij, gedeeltelijk vrij of niet vrij. In het 2012-rapport van de organisatie wordt Rusland bestempeld als ‘niet vrij’ en krijgt het op een schaal van 1-7 (1= meest democratisch, 7= minst democratisch) een zes voor politieke rechten en een vijf voor burgerlijke vrijheid. Het ‘Nations in Transit’-rapport van *Freedom House*, dat de politieke situatie beschrijft in Centraal- en Oost Europa, toont aan dat Rusland er sinds 2003 bij elk van de onderzochte onderdelen op achteruit gegaan is. Het rapport classificeert Rusland als een ‘geconsolideerd autoritair regime’ (Ortting 2012).

IN: PEW 2012B, P. 18

Nations in Transit Ratings and Averaged Scores										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Electoral Process	4.75	5.50	6.00	6.25	6.50	6.75	6.75	6.75	6.75	6.75
Civil Society	4.25	4.50	4.75	5.00	5.25	5.50	5.75	5.75	5.50	5.25
Independent Media	5.50	5.75	6.00	6.00	6.25	6.25	6.25	6.25	6.25	6.25
Governance*	5.00	5.25	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
National Democratic Governance	n/a	n/a	5.75	6.00	6.00	6.25	6.50	6.50	6.50	6.50
Local Democratic Governance	n/a	n/a	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00
Judicial Framework and Independence	4.50	4.75	5.25	5.25	5.25	5.25	5.50	5.50	5.75	6.00
Corruption	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00	6.00	6.25	6.50	6.50	6.50
Democracy Score	4.96	5.25	5.61	5.75	5.86	5.96	6.11	6.14	6.18	6.18

Landen in Transit. In: Orttung 2012.

De verklaringen die gegeven worden voor de lage scores op elk van de onderdelen geven een ronduit vernietigend beeld van de Russische politieke en burgerlijke vrijheden. Het gebrek aan respect van het Kremlin voor deze vrijheden vormt de grootste bedreiging voor het Russische imago in de wereld. Bij de *BBC World Service Poll* (BBC/Globescan/PIPA 2012, p. 29) gaf 29% van de respondenten die de Russische invloed als negatief beoordelen in de wereld als reden daarvoor de manier waarop de Russische overheid haar inwoners behandelt.

Ook corruptie is een wijdverspreid fenomeen in Rusland en draagt zeker bij tot het slechte imago van het land. Op de *Transparency International Corruption Perception Index*⁷ van 2011 beslaat Rusland een 143ste plaats op 182 landen, een plaats die het deelt met weinig benijdenswaardige vergelijkingspunten zoals Nigeria, Oost-Timor en Oeganda. Medvedev heeft in 2011 wel een wet ondertekend die boetes oplegt voor omkoping die honderd keer de transfersom bedragen. Het probleem is in dit geval opnieuw het verschil tussen woorden en daden (Orttung 2012).

Corruptie heeft een grote impact op de resultaten van andere inspanningen om het imago van Rusland te verbeteren. Corruptie bij het toekennen van beurzen voor wetenschappelijk onderzoek en in de Russische zakenwereld zijn twee voorbeelden. Als het Kremlin haar hoger onderwijs en zakenwereld aantrekkelijker wil maken voor het buitenland moet het eerst en vooral de intransparantie bij de financiering en bij het toekennen van posten aanpakken. Ook bij het organiseren van grote sportevenementen die het imago van Rusland zouden moeten verbeteren, werkt corruptie de efficiëntste gang van zaken tegen (Dzutsev 2011).

2.2.5. BESLUIT

We kunnen besluiten dat Rusland nog een lange weg af te leggen heeft naar het positieve imago dat het land zo graag wil krijgen in het buitenland. Het land vertrekt dan ook niet vanuit een ideale startpositie, door de vooroordelen die Westerlingen hebben overgehouden aan de geschiedenis van de Sovjet-Unie. De Russische overheid probeert het imago van Rusland te verbeteren door PR-bedrijven in te huren om haar relaties met de pers te verbeteren. Ook probeert het Kremlin op de

⁷ Te vinden op www.cpi.transparency.org.

boot van de nieuwe technologieën te springen. Ook merken we dat het Kremlin recent verschillende concrete beleidsmaatregelen neemt om de strijd aan te binden tegen dat negatieve imago. Vooral op vlak van internationalisering van het hoger onderwijs en het organiseren van grote sportevenementen vinden we duidelijke en ambitieuze plannen. Het enige dat die plannen kan tegenwerken is de Russische overheid zelf, door corruptie toe te laten en door niet uit te voeren wat ze preekt. De kloof tussen woorden en daden is wat veel van de Russische inspanningen teniet doet.

2.3. SOFT POWER IN HET NABIJE BUITENLAND

De moeite die Rusland recent doet om zijn imago op te krikken in het Westen, doet het al jaren in het door Rusland zelfverklaarde Nabije Buitenland, dat bestaat uit het GOS en de Baltische Staten. Het Gemeenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) werd opgericht na de val van de Sovjet-Unie en bevat naast Rusland ook Moldavië, Oekraïne en Wit-Rusland, de Centraal-Aziatische staten Kazachstan, Oezbekistan, Kirgizië, Tadzjikistan en Turkmenistan (als geassocieerd lid), en de staten uit de Zuidelijke Kaukasus Armenië en Azerbeidzjan. Georgië was lid tot 2008 maar heeft zich teruggetrokken na de oorlog met Rusland. Landen die ook tot het Nabije Buitenland gerekend worden door Rusland maar helemaal anders tegenover het land aankijken zijn de Baltische Staten, namelijk Estland, Letland en Litouwen.

Het lijkt logisch dat Rusland daar een hele andere soft power-strategie kan toepassen, al is het maar door de lange gemeenschappelijke geschiedenis die het land met veel van deze staten deelt alsook een gemeenschappelijke taal. Russisch is namelijk een officiële taal in Wit-Rusland, Kazachstan en Kirgizië en in Moldavië, Oekraïne en Tadzjikistan wordt de Russische taal erkend als taal van 'interetnische communicatie' (Gallup World 2008). Ook in de Baltische Staten wonen significante etnisch-Russische minderheden die Russisch als moedertaal hebben. In 2011 was 5,4 % van de Litouwers (174 000 mensen), 26,9% van de Letten (556 000 mensen) en 25,5% van de Esten (341 000 mensen) etnisch Russisch (Smirnov 2012). Toch is er vaak geen eensgezindheid over de status van het Russisch in de voormalige Sovjet-staten. Zo was er in juli 2012 nog commotie in Oekraïne omdat het parlement een wet had goedgekeurd die aan het Russisch de status van 'regionale taal' verschafte. Tegenstanders van de wet zien er een manier in van de Russischgezinde president Janukovitch om dichter aan te leunen bij het Kremlin (BBC 2012).

Dat het Kremlin de status van de Russische taal in zijn Nabije Buitenland en in de hele wereld optimaal wil benutten, vindt zijn uiting in de oprichting van de gemeenschap 'Russkiy Mir'.

2.3.1. RUSSKIY MIR

De *Russische Wereld* of 'Russkiy Mir Foundation' werd in juni 2007 opgericht door een decreet van toenmalig en huidig Russisch president Vladimir Putin met als doel om de Russische taal te promoten in binnen- en buitenland (Russkiy Mir Foundation 2012). Ook in zijn jaarlijkse toespraak voor het parlement sprak Putin in april 2007 over het jaar van de Russische taal:

The Russian language not only preserves an entire layer of truly global achievements but is also the living space for the many millions of people in the Russian-speaking world, a community that goes far beyond Russia itself. [...] In my view, we need to support the initiative put forward by Russian linguists to create a National Russian Language Foundation, the main aim of which will be to develop the Russian language at home,

support Russian language study programmes abroad and generally promote Russian language and literature around the world (Putin 2007).

De organisatie wordt medegefinancierd met overheidsgeld en geleid door het ministerie van Buitenlandse Zaken samen met het ministerie van Onderwijs en Wetenschap. Ze heeft een jaarlijks budget van ongeveer 500 miljoen roebel, of 12,5 miljoen euro (Kiilo & Vladimirova 2011, p. 180) en er worden steeds meer buitenlandse Russkiy Mir-centra opgericht. In 2009 waren het er nog twaalf, in 2010 vijftig, in 2011 vijfenzeftig en aan het begin van 2012 waren het er al ongeveer tachtig (Kiilo 2012, p. 205; Conley & Gerber 2011, p. 14; Kudors 2010, p. 4). De geografische verspreiding van deze centra toont aan dat Azië, Centraal-Azië en Europa een hogere prioriteit krijgen (Kiilo 2012, p. 205). Sinds haar oprichting heeft de organisatie al meer dan duizend projecten gefinancierd die de Russische taal en cultuur promoten. Het concept van de *Russische Wereld* werd al in de jaren negentig geformuleerd en beslaat de Russische diaspora en het ideologische concept van Russische cultuur in de wereld (Kudors 2010, p. 2). Het werd ingebed in de ideeën van de achttiende-eeuwse Duitse filosoof Herder, die stelde dat cultuur enkel begrepen kan worden door haar drager, de taal. Zo zal iemand die Russisch spreekt ook Russisch denken en Russisch handelen (Kudors 2010, p. 3).

Russkiy Mir wordt gelinkt aan de 'Compatriot Policy' van de Russische Federatie en wordt steeds meer gezien als een instrument van Russische soft power. De 'Compatriot Policy', letterlijk 'Compatriots Living Abroad' werd geïntroduceerd in 1999 en heeft betrekking op *compatriots*, landgenoten, in het buitenland, maar ook voormalige inwoners van de Sovjet-Unie, Russische immigranten, nakomelingen van landgenoten en buitenlanders die de Russische taal en cultuur bewonderen. Momenteel leven ongeveer 35 miljoen Russische *compatriots* verspreid over de hele wereld, vooral in het GOS en de Baltische Staten. (Conley & Gerber 2011, p. 12).

In de literatuur vinden we verschillende wetenschappelijke studies die de Russische invloed en soft power bestuderen in het Nabije Buitenland. De vraag die we ons daarbij zelf moeten stellen is in hoeverre Russische soft power in bijvoorbeeld Oekraïne relevant is voor ons onderzoek van soft power in de wereld. Wij zijn ervan overtuigd dat er zeker relevantie ligt in het bestuderen van lokale invloed die Rusland probeert uit te oefenen in andere landen. Wanneer Russische soft power doordringt in parlementen en jonge etnisch Russen beïnvloedt in jeugdbewegingen, wanneer we in de wereldwijde pers verhalen lezen over etnische conflicten in bijvoorbeeld Estland met het standbeeld van de Bronzen Soldaat en taalwetten in Oekraïne, dan lijkt het zeker relevant (Conley & Gerber 2011; Bogomolov & Lytvynenko 2012).

2.3.2. BALTISCHE STATEN: ESTLAND

Volgens Smirnov (2012) zijn er drie grote redenen waarom het moeilijk is voor Rusland om soft power uit te oefenen op de etnische Russen in de Baltische staten. Ten eerste is de Russische minderheid in de Baltische staten geen homogene groep:

There is a modern generation of the 20-year old "Baltic Russians", they are different from their parents, there are Old-Believers who came to the Baltic Sea shores long before the Soviet Union times, there is the generation of those who were born and brought up in the Soviet Union. In a nutshell, different Russians live in the Baltic countries; they all have their peculiarities that should be taken into consideration.

Ten tweede wordt de Russische bevolking steeds kleiner. In Litouwen en Letland wonen in 2011 bijna de helft minder Russen als in 1989, in Estland is het aantal stabiel gebleven, maar toch ook verminderd. Daarnaast leven ze in een omgeving die niet echt gunstig is om hun pro-Russische gevoelens aan te wakkeren. Er wordt een andere taal gesproken en de Europese Unie biedt een waardig alternatief voor Rusland. Volgens de auteur is soft power niet zozeer een mogelijkheid maar een absolute noodzaak als het Kremlin de aandacht van deze Russen wil blijven houden. Ze kunnen dus zeker niet ingezet worden als bron van soft power, maar vormen eerder het doel ervan (Smirnov 2012).

Ten derde is het verleden een grote factor die het gebruik van Russische soft power in de regio verhindert. Rusland kijkt anders tegen dat verleden aan dan de Esten, Letten en Litouwers: 'Russia is viewed by them as an irritating factor, the Soviet past is looked upon through the prism of Russian occupation and in accordance with culpa innata principle is used to justify the actions of the authorities' (Smirnov 2012). Dat sluit natuurlijk niet uit dat het voor de Russen helemaal een verloren zaak is om invloed te zoeken in de Baltische staten. Zoals we eerder schreven is de Russische minderheid er heterogeen en hebben de jongeren van alle minderheden andere ideeën en herinneringen dan hun ouders.

Volgens Conley & Gerber (2011) zijn er vijf soft power-bronnen die het Kremlin gebruikt om invloed uit te oefenen in Estland: NGO's, de media, politieke partijen, rechtszaken en de Russisch-Orthodoxe kerk. Wanneer we daar een artikel over Russische soft power in Oekraïne naast leggen, merken we dat daar ongeveer dezelfde bronnen worden vermeld: cultuur, massamedia, de Russische taal, de Russisch-Orthodoxe kerk en zakenelites (Bogomolov & Lytvynenko 2012). We zullen zien dat de context daar anders is, maar het kan al een idee geven welke middelen Rusland inzet in zijn Nabije Buitenland: de kerk, de taal en de media, die daar gemakkelijker te ontvouwen zijn dan in het Westen.

Dat het Kremlin via NGO's invloed probeert te verwerven in Estland is hoogst ironisch, zeker als we in acht nemen dat Putin in juli 2012 een wet ondertekend heeft die NGO's die buitenlandse donaties ontvangen verplicht zich te laten registreren als 'buitenlands agent'. De officiële reden voor die wet is dat het Kremlin buitenlandse pogingen om zich te mengen in de Russische politiek wil verhinderen (BBC 2012). En laat dat nu net zijn wat Rusland zelf probeert in Estland.

Zo is het eerder vermelde *Russkiy Mir* zeer actief in Estland, en volgens de Estse geheime politie doet deze NGO meer dan alleen Russische cultuur en taal promoten, maar concrete aanwijzingen dat er politieke bedoelingen van het Kremlin achter zitten worden niet gegeven, enkel suggesties 'that the foundation also works to advance Russia's foreign policy interests in the Baltics' (Conley & Gerber 2011, p. 15). Een andere NGO vormt de basis voor *Molodoje Slovo*, een Russische jeugdorganisatie die nauwe banden onderhoudt met het ultranationalistische Russische *Nashi* in Rusland. De jeugdbeweging omschrijft zichzelf als antifascistisch en strijdt tegen de 'vervalsing van de geschiedenis' die volgens hen plaatsvindt. Estland vraagt namelijk compensatie voor de Sovjetbezetting terwijl de Russen zichzelf zien als bevrijders die het Estse volk bevrijdden uit de greep van de Nazi's. Door de etnische verdeeldheid tussen Esten en Russen in Estland, vertrouwen ze ook elkaars mediabronnen niet. Zo zijn er dertig Russischtalige kranten in Estland waarvan vier nationale en er zijn vijf Russische tv-kanalen en vier Russische radiostations waarin pro-Russisch gedachtegoed gedeeld wordt met de Russische *compatriots*. Ook de tweede grootste politieke partij van Estland, de

Centrum Partij, wordt geacht financiële steun te krijgen vanuit Rusland, alsook de Russisch-Orthodoxe kerk in Estland (Conley & Gerber 2011).

Deze soft power-bronnen zijn, zoals we eerder vermelden, niet echt nuttig om de buitenlandse publieke opinie te beïnvloeden, maar eerder de Russen in het buitenland zelf. Via de Centrum Partij, die de Russische minderheid steunt, heeft het Kremlin onrechtstreeks wel invloed in de Europese Unie, omdat de partij de meeste stemmen behaalde in Estland bij de verkiezingen voor het Europees Parlement, maar die invloed kan bezwaarlijk groot genoemd worden, aangezien het om twee van de zes Estse zetels gaat (Conley & Gerber 2011, p. 18).

De laatste bron die Rusland aanwendt zou wel eens de effectiefste kunnen zijn. Rusland spant namelijk heel veel rechtszaken aan tegen de Estse overheid wegens het discrimineren van de Russische minderheid in Estland. Ook dat is ironisch, aangezien Rusland die rechtszaken aanspant bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, en de Raad van Europa, maar zelf wel de slechtste resultaten kan voorleggen op vlak van mensenrechten van alle 47 leden van de Raad van Europa (Conley & Gerber 2011, p. 19). Volgens Amnesty International zijn sommige van de Russische claims wel terecht. Zo maakt de mensenrechtenorganisatie in haar jaarrapport in 2010 gewag van discriminatie en onmogelijke taaleisen voor de Russische minderheid als ze een job willen in de publieke sector (Amnesty International 2010). Ook waren in 2011 nog steeds bijna 100 000 staatloze inwoners in Estland, en dat zijn meestal Russen die niet aan de taalvoorwaarden voldoen om het Estse staatsburgerschap te kunnen krijgen (Conley & Gerber 2011, p. 10).

Toch achten de onderzoekers van de studie naar Russische soft power in Estland het effect ervan miniem, maar efficiënter dan een hardere aanpak. Ook stippen ze de paradox aan van het gebruik van NGO's en rechtszaken in het buitenland, terwijl ze in eigen land een ander geluid laten horen. Dat is een zeer grote tegenstelling die het effect van de Russische soft power in Estland bijna teniet doet. Volgens hen is het vooral belangrijk dat de Russische soft power 'must operate below the international political radar screen so as not to incur condemnation of its actions [...] If Russian soft power is overt [...] it can be perceived internationally as Russian interference in another country's domestic affairs. This reaction by the international community can result in a backlash against Russian policy interests' (Conley & Gerber 2011, p. 40).

Over het algemeen heeft het aanwenden van Russische soft power-bronnen in Estland er wel voor gezorgd dat het Kremlin meer invloed verkreeg, maar heeft het beleid het imago van Rusland niet vooruitgeholpen. Het feit dat mensenrechtenorganisaties discriminatie van de Russische minderheid in Estland erkennen, helpt de geloofwaardigheid van de Russische klachten wel in de hand, maar hun paradoxale acties in eigen land maken die geloofwaardigheid meteen veel minder waard.

2.3.3. OEKRAÏNE, DEEL VAN RUSLAND?

Ook onderzoekers die het Russische softpowerbeleid in Oekraïne onder de loep namen, kwamen ongeveer tot dezelfde conclusies als zij die dat deden in de Baltische staten: 'If soft power is to be understood as "getting others to want what you want", then Russian practitioners have been doing that in the most economical way – by trying to locate and mobilize those who already *want* it' (Bogomolov & Lytvynenko 2012, p. 15). De conclusie die de onderzoekers maakten is dat het soft power-beleid van Rusland in Oekraïne een last is voor beide landen. De grootste reden daarvoor is volgens hen dat de soft power van Rusland in Oekraïne vooral gebaseerd is op een gedeeld verleden,

en culturele waarden die daaruit voortkomen, in plaats van een duidelijk gemeenschappelijk toekomstperspectief te bieden. Ook in Oekraïne vormt een tegengesteld discours een probleem voor Rusland. Zo ziet Rusland zichzelf nog steeds als een gulle schenker aan Oekraïne, zonder daarvoor veel voor terug te krijgen. Dat is ook het Russische standpunt in verband met de gascrisis. Aan de andere kant heeft Rusland Oekraïne nodig, als uitbreiding van zijn economische markt, maar ook als deel van het land. Het lijkt alsof Rusland problemen heeft om zichzelf te vinden in zijn post-imperiale omgeving (Bogomolov & Lytvynenko 2012, pp. 7-8).

Op vlak van cultuur en massamedia is de Russische invloed groter dan de Oekraïense invloed in Oekraïne en dat komt vooral door het veel grotere budget dat de Russische media- en televisiebedrijven hebben. Ook de taal speelt een paradoxale rol in Oekraïne omdat de Russische nieuwsfeiten alleen door Russischtaligen bekeken worden en de Oekraïense alleen door mensen die Oekraïens als moedertaal hebben. Dat zorgt er bijvoorbeeld voor dat burgers die Russisch spreken maar niet pro-Russisch zijn beperkt worden in de informatie die zij ontvangen. De taal op zich is ook een vreemd fenomeen in Oekraïne. In 2001 waren er in Oekraïne 37,5 miljoen etnisch Oekraïners en 8,3 miljoen etnisch Russen. In 2001 verklaarde 85% van de etnisch Oekraïners dat Oekraïens hun moedertaal was, terwijl in de praktijk veel meer Russisch gesproken wordt onder etnisch Oekraïners (Bogomolov & Lytvynenko 2012, p. 10).

In Oekraïne, in tegenstelling tot het grootste deel van de rest van Europa, is niet Engels de *lingua franca* maar het Russisch. Kennis van het Russisch wordt veel belangrijker geacht dan kennis van het Engels en buitenlandse persberichten worden ook vooral vertaald vanuit het Russisch. Er zijn verschillende gevallen gedocumenteerd waarbij nieuws over de NAVO of de EU vanuit het Russisch vertaald flagrante fouten bevatte (Bogomolov & Lytvynenko 2012, p. 11). Dat geeft Rusland een zeer groot soft power-voordeel in vergelijking met andere landen en zelfs in vergelijking met de Oekraïense overheid zelf.

Het probleem bij het proberen een algemeen indruk te scheppen van Russische soft power in Oekraïne is dat het moeilijk is om de aantrekkingskracht en invloed van Rusland te meten. Oekraïense popmuziek bijvoorbeeld, is helemaal zoals de Russische. Zoals eerder vermeld heeft de Russische media vooral succes in regio's die op zich al pro-Rusland zijn, en het gebruik van de Russische taal in Oekraïne correleert meer met regionale factoren dan met etnische. Het is dus moeilijk om daaruit conclusies te halen in verband met Russische invloed, omdat, zoals we al schreven, Rusland vooral invloed heeft op die personen die al positief staan ten opzichte van Rusland (Bogomolov & Lytvynenko 2012).

2.3.4. BESLUIT

Wat Russische soft power in het Nabije Buitenland betreft, kunnen we concluderen dat de middelen die Rusland gebruikt in zijn directe omgeving de typische soft power-bronnen zijn als taal, cultuur en religie, maar het doel is anders dan in het Westen. In het Westen gebruikt Rusland die bronnen om zijn negatieve imago te proberen op te krikken. In het Nabije Buitenland probeert Rusland vooral invloed te winnen en de daar wonende etnische Russen loyaal aan Rusland te maken. De acties van Rusland in Estland zullen weinig Esten een positiever beeld over Rusland schenken. Ook in Oekraïne zullen vooral de regio's die al Russischgezind zijn, zoals de Krim, Russische invloed met open armen ontvangen maar tegenstanders worden er nog gebetener door. Russische soft power in het GOS en de Baltische Staten zorgt eigenlijk alleen maar voor meer verdeeldheid tussen de Russen die er leven

en de lokale bevolking. Het lijkt erop dat Rusland al die moeite doet om een eens verworven invloedzone te behouden, en niet om nieuwe harten te winnen. De vraag is of het in deze tijd nuttig is om zoveel middelen en energie te steken in de zelfverklaarde historisch verworven invloedzone van het land. Twee aanbevelingen van Conley & Gerber (2011, p. 43) aan de Russische regering met betrekking tot Estland waren dan ook dat de Russische overheid eerst en vooral haar *compatriots* moet aanmoedigen om deel uit te maken van het politieke en sociale leven in Estland en zich niet af te zonderen, en dat Rusland moet erkennen dat de politieke tegenstellingen tussen Russen en Esten in Estland een negatieve internationale reactie uitlokt en het imago van Rusland schaadt.

3. RUSSISCHE SOFT POWER GEMETEN

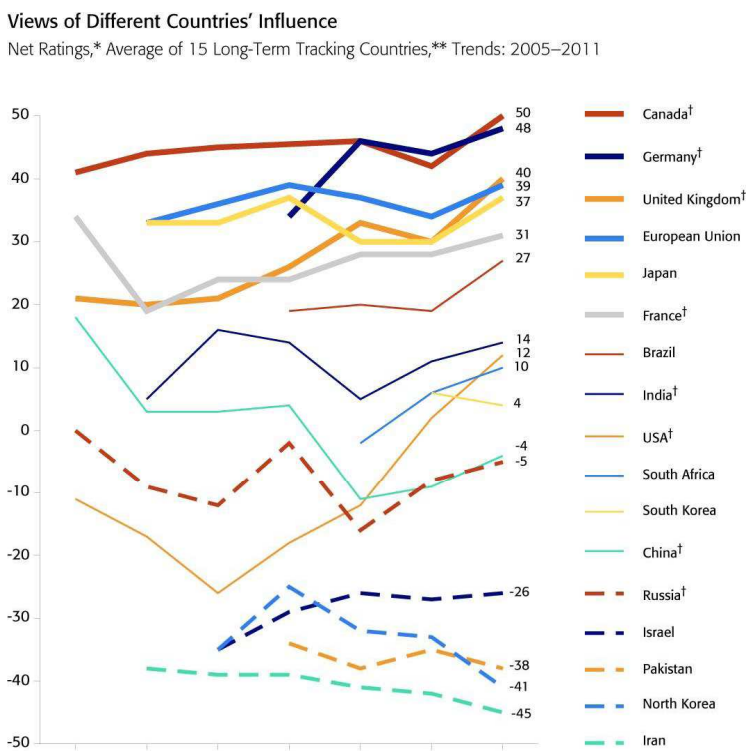
Zoals we reeds beschreven is het meten van soft power een moeilijke taak. Nye (2004, p. 6) stelde dat het enkel mogelijk was om soft power te meten via opiniepeilingen of focusgroepen. En of specifieke beleidsmaatregelen ook effectief doeltreffend zijn is volgens hem enkel geval per geval te bestuderen. Toch proberen wetenschappers in de mate van het mogelijke globale attitudes ten opzichte van landen te meten.

3.1. GLOBALE OPINIEPEILINGEN

3.1.1. BBC WORLD SERVICE POLL

Een belangrijke indicator voor het imago van een land in het buitenland is de globale opiniepeiling die *BBC World Service* elk jaar organiseert in samenwerking met *Globescan* en *The Program on International Policy Attitudes (PIPA)*. Deze poll wordt sinds 2005 gehouden en ondervraagt elk jaar ongeveer 30 000 mensen in een 25-tal landen per telefoon of thuis (BBC/Globescan/PIPA 2012).

Op de grafiek die de positieve of negatieve invloed van verschillende landen weergeeft tussen 2005 en 2011 kunnen we zien dat Rusland niet echt hoog scoort in vergelijking met de industrielanden maar in 2012 ongeveer op gelijke hoogte zit van China. Het is opmerkelijk hoe de Russische grafiek op en neer gaat waarbij we zien dat de dieptepunten in het imago van Rusland in 2005-2007 en zelfs nog erger in 2008-2009 waren. Er is weinig verbeelding nodig om te veronderstellen dat de oorzaken daarvoor te vinden zijn bij de gasdisputen met Oekraïne in de winter van 2006 en de oorlog met Georgië in de zomer van 2008 en het daaropvolgende gasdispuut met Oekraïne in de winter van 2008/2009. In het rapport van 2011 wordt opgemerkt dat het imago van Rusland negatief blijft, hoewel het gevoelig verbeterd is sinds 2010 (BBC/Globescan/PIPA 2011, p. 22).

**Positive" minus "Negative"
 **Tracking countries include Australia, Canada, Chile, China, France, Germany, India, Indonesia, Italy, Mexico, the Philippines, Russia, Turkey, the United Kingdom, and the USA.

†Average of 14 long-term tracking countries
 Note: each aggregated rating excludes the target country's rating of itself, meaning some of the averages calculated are based on 14 and not 15 countries.

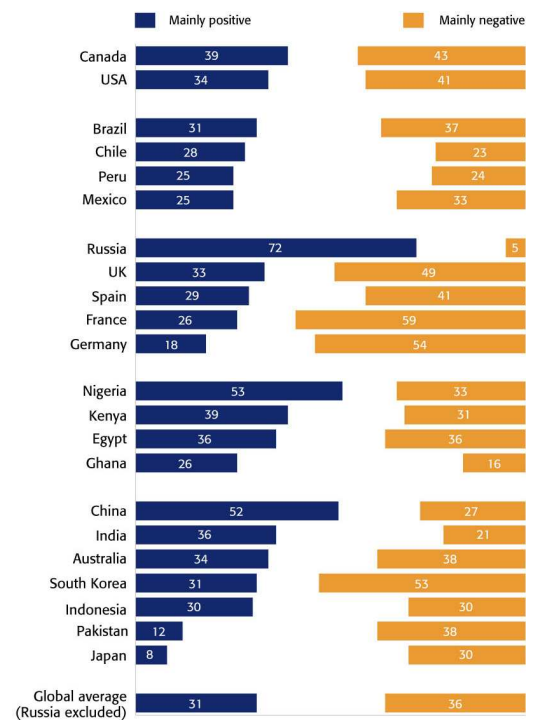
IN: BBC/GLOBESCAN/PIPA 2011, P. 6

In 2012 wordt het licht positieve effect van 2011 weer helemaal teniet gedaan. Van de 22 landen die ondervraagd werden, leunden er zeven aan bij positief, tien bij negatief en vijf waren onbeslist. De landen die het slechtst denken over het Russische imago zijn de Europese, met op kop Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk (BBC/Globescan/PIPA 2012, p. 28).

Het is waarschijnlijk dat het minder goede imago van Rusland dit jaar te maken heeft met de Arabische Lente en hoe het land in de Veiligheidsraad reageert op voorstellen over Syrië. Van de landen die de invloed van Rusland als negatief bestempelden, vermeldde een derde het buitenlands beleid van het Kremlin als hoofdreden. Een belangrijke reden voor de negatieve beoordeling was ook hoe de Russische overheid haar eigen bevolking behandelt (29%). Bij de landen die Rusland positief beoordeelden werd ook het buitenlands beleid geciteerd als grootste reden (37%), voor traditie en cultuur (28%)⁸(BBC/Globescan/PIPA 2012, p. 29).

Views of Russia's Influence

By Country, 2012

BBC2492_M2bt_cny

The white space in this chart represents "Depends," "Neither/neutral," and "DK/NA." Asked of half of sample

IN: BBC/GLOBESCAN/PIPA 2012, P. 29

3.1.2. PEW GLOBAL ATTITUDES PROJECT

Ook het 'Pew Global Attitudes Project' van het *Pew Research Center* kan hulp bieden bij het onderzoeken van voorkeuren van burgers over de wereld, alsook specifieke vragen die het *Pew* stelt op verschillende tijdstippen. Het 'Global Attitudes Project' werd ging van start in 2001 en het centrum ondervroeg sindsdien al meer dan 300 000 mensen in 59 landen naar hun visies over 'the current state of the world and important issues of the day' (Pew Reserch Center 2012a, p. 9).

Confidence in Russian President Putin

	A lot/Some %	Not much/None %	DK %
U.S.	28	54	18
Greece	39	58	3
Czech Rep.	24	72	4
Germany	22	77	2
Britain	21	70	9
Poland	19	74	8
Italy	17	73	10
France	12	88	0
Spain	10	87	4
Russia	69	24	7
Lebanon	33	63	4
Jordan	17	72	12
Tunisia	17	51	32
Egypt	15	75	10
Turkey	14	70	15
Pakistan	3	35	62
China	50	29	21
Japan	27	68	6
India	20	14	66
Brazil	19	56	25
Mexico	16	45	39

PEW RESEARCH CENTER Q40c.

Russia's Ratings Down in Europe and U.S.

	% Favorable		
	2011 %	2012 %	Change
U.S.	49	37	-12
France	53	36	-17
Germany	47	33	-14
Britain	50	38	-12
Spain	46	36	-10
Poland	35	34	-1
Italy	--	23	--
Czech Rep.	--	37	--
Greece	--	61	--
Jordan	31	26	-5
Lebanon	53	48	-5
Egypt	35	31	-4
Turkey	18	16	-2
Pakistan	15	20	+5
Tunisia	--	40	--
Japan	28	22	-6
India	31	30	-1
China	47	48	+1
Brazil	33	27	-6
Mexico	23	25	+2

PEW RESEARCH CENTER Q8e.

IN: PEW 2012A, P. 45

Ook het rapport dat *Pew* in juni 2012 publiceerde toont vooral een negatief imago voor Rusland. In alle landen is het Russische imago verslechterd in 2012 ten opzichte van 2011, alleen in China is het stabiel gebleven. Een aparte opmerking is echter dat de jongere generatie wereldburgers een positiever beeld heeft van Rusland dan de ouderen. Vooral in de V.S., Verenigd Koninkrijk, Japan, Frankrijk, Spanje en Duitsland hebben 18-29-jarigen

⁸ De respondenten konden kiezen uit vier antwoorden: buitenlands beleid, economie, producten en diensten, traditie en cultuur, en de manier waarop de overheid van het land haar inwoners behandelt (BBC/Globescan/PIPA 2012, p. 7).

een significant positiever beeld van Rusland dan de 50-plussers (Pew Research Center 2012a, p. 39). Dit kan erop wijzen dat Rusland in de toekomst zijn imago zal kunnen verbeteren bij mensen die het land niet kennen vanuit het Sovjet-tijdperk en dus ook die vooroordelen niet met zich meedragen.

In datzelfde rapport wordt ook duidelijk gemaakt dat de populariteit van de Russische president Vladimir Putin historisch laag is. Dat zijn imago buiten Rusland niet altijd even goed was, verbaast niet, maar in vergelijking met 2007 is zijn imago zeer fors gedaald in onder meer het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Italië (Pew Research Center 2012a, p. 45).

3.1.3. GALLUP WORLD POLL

De Gallup World Poll werd opgericht in 2005 als onderdeel van Gallup, een Amerikaans bedrijf dat al 75 jaar polls organiseert in de Verenigde Staten.⁹ In 2010 deed de poll onderzoek naar het imago van het Russische leiderschap. Ongeveer een derde van de in 106 landen ondervraagde personen zag het als negatief, een derde als positief en een derde had geen mening (Gallup World 2011).

Wanneer we het Russische leiderschap per regio evalueren dan zien we dat het enkel in de voormalige Sovjet-Unie als positief wordt ervaren. Zo ging in Tadzjikistan 94% van de ondervraagden akkoord met het beleid van de Russische regering. In Kirgizië was dat 84% en in Oezbekistan 81%. Eén van de grootste redenen voor die hoge scores zijn de vele immigranten uit deze landen die in Rusland verblijven. Zo zou volgens het IMF het BBP van Tadzjikistan voor de helft bestaan uit geldtransfers die gastarbeiders huiswaarts sturen. Het feit dat in Armenië 75% van de ondervraagden het beleid goedkeurt zou dan weer komen door de inspanningen van president Medvedev om het conflict tussen Armenië en Azerbeidzjan over de Nagorno-Karabakhregio op te lossen. In Georgië vinden we dan weer de enige tegengestelde noot, waar slechts 6% akkoord gaat met het beleid en 76% niet akkoord. De herinnering aan de oorlog met Rusland in 2008 lag in 2010 duidelijk nog vers in het geheugen (Gallup World 2011).

Buiten het GOS valt vooral op hoe hoog de percentages in sommige landen zijn van mensen die niet genoeg weten over het Russische beleid om er zich een mening over te vormen. In Latijns-Amerika bijvoorbeeld, vinden we bij landen als El Salvador en Panama 65% van de ondervraagden die geen mening had. In Azië had 79% van de ondervraagde Indiërs geen mening, en 79% van de Indonesiërs. Zelfs in de Europese Unie toonden landen als België (63%) en Portugal (74%) niet genoeg interesse om een duidelijke mening te vormen. In Servië en Montenegro gingen de meeste ondervraagden akkoord met het Russische leiderschap (55 en 46 procent). In Kosovo ging dan weer 83% van de ondervraagden niet akkoord met het Russische leiderschap (Gallup World 2011).

3.2. SOFT POWER-INDEXEN

3.2.1. SOFT POWER RANGSCHIKKING 2010-2011

Het Britse *Institute for Government* presenteerde in 2010 de eerste 'internationale rangschikking van soft power' (McClory 2010) en baseerde zich daarbij op de literatuur van Nye en andere politieke wetenschappers. Het concept soft power werd wel uitgebreider geanalyseerd en onderverdeeld in vijf categorieën die dan weer opgebroken werden in specifieke meetbare domeinen. In 2011 publiceerde McClory een tweede rangschikking waarbij de parameters licht bijgestuurd werden na kritieken op de eerste versie (McClory 2011, p. 13).

⁹⁹ Meer info is te vinden op <http://www.gallup.com/poll/world.aspx>.

Deze internationale rangschikking van soft power gaat uit van de drie basisprincipes die Nye onderscheidde en die we eerder al bespraken: cultuur, politieke waarden en buitenlands beleid. De vijf categorieën die daaruit gepuurd worden zijn: business & innovatie, cultuur, overheid, diplomatie en onderwijs (McClory 2010, p. 3). Elk van die categorieën wordt onderverdeeld in meetbare subcategorieën. Zo wordt onder cultuur onder meer gemeten hoeveel toeristen een land per jaar ontvangt, hoeveel medailles het haalt op de Olympische Spelen en welk gewicht de nationale landstaal heeft in de wereld. Onder diplomatie wordt bijvoorbeeld de talenkennis van de regeringsleiders gemeten, alsook het visa-regime en de ontwikkelingshulp. Het onderdeel overheid baseert zich dan weer onder meer op de *Freedom House Index* en de *World Bank Good Governance Index*. Bij het deel onderwijs wordt de kwaliteit van de universiteiten gemeten en het aantal buitenlandse studenten. Het laatste onderdeel is dat wat het minste aan soft power doet denken, namelijk business & innovatie. De auteur verduidelijkt dat het daarbij niet gaat om pure economische macht maar om 'attractiveness of a country's economy in terms of openness, capacity for innovation and regulation' (McClory 2010, p. 4). In dit domein wordt onder meer de graad van corruptie gemeten en het aantal internationale patenten die aangevraagd werden.

Naast de vijf hoofdcategorieën stelt de auteur ook een panel van experts aan die hun mening geven over andere, subjectievere domeinen van soft power die niet zo gemakkelijk te meten zijn in internationale onderzoeken. Het gaat daarbij onder meer om de kwaliteit van de ambassades, de keuken, en de nationale luchtvaartmaatschappijen (McClory 2010, p. 4).

In het tweede onderzoek in 2011 werden enkele methodes gewijzigd na kritiek. De belangrijkste verandering gaat over de formule die in het eerste onderzoek gebruikt werd om de soft power van grote en kleine landen te vergelijken. Critici vonden dat soft power macht is, en dat het daarom onrealistisch is om landen te vergelijken op basis van macht of inkomen per capita. Het bevolkingsaantal en het BBP werden dus in 2011 minder 'weggefilterd'. Ook werden nieuwe categorieën toegevoegd zoals gegevens over de doodstraf en het aantal volgers die ministers van buitenlandse zaken hebben op Twitter (McClory 2011, pp. 13-14).

De auteur geeft ook de noodzakelijke tekortkomingen van een dergelijke rangschikking toe. Zo kan ze onmogelijk momentopnames incorporeren zoals een koninklijk huwelijk in het Verenigd Koninkrijk of de arrestatie van Ai Wei Wei in China, die ongetwijfeld invloed hebben op de soft power van de respectieve landen. De auteur drukt de hoop uit dat er in de toekomst veel meer onderzoek gedaan zal worden naar soft power, zodat de index uitgebreid kan worden en dat er van meer landen data beschikbaar zullen zijn (McClory 2010, p. 5; 2011, p. 14).

In de 2010 rangschikking beslaat Rusland de 26ste en laatste plaats. Er worden voorbeelden gegeven van hoe Turkije en China hun soft power recent hebben proberen te verhogen maar over Rusland wordt met geen woord gerept. Er is ook geen bijlage die toont op welke onderdelen de landen beter en slechter scoren. De conclusie van het rapport is dat de industrielanden nog steeds het sterkst scoren door hun historische wereldwijde connecties en hun uitgekiende netwerken. De economische crisis zou er echter voor kunnen zorgen dat op soft power het eerst bespaard wordt. De invloed daarvan op de rangschikking zullen we volgens de auteur pas over enkele jaren zien: 'Soft power is much easier to lose than it is to gain. And if the old soft power networks of the west are trimmed back, emerging powers will doubtless look to fill the vacuum' (McClory 2010, p. 7).

In de rangschikking van 2011 krijgt Rusland de 28ste plaats op dertig landen. Enkel Tsjechië en Griekenland staan nog lager. In de versie van 2011 werd wel een top-tien per subcategorie bijgevoegd. Rusland komt enkel voor bij cultuur, en dan nog op de tiende plaats. Van de andere opkomende economieën vinden we echter enkel China terug, op de zevende plaats bij cultuur en bij onderwijs (McClory 2011, p. 19). Ook in de verklaringen van 2011 wordt vooral aandacht geschonken aan China, Brazilië en Turkije.

Rank	Country	Score
1	USA	7.41
2	UK	6.78
3	France	6.21
4	Germany	6.15
5	Australia	5.64
6	Sweden	5.35
7	Japan	5.08
8	Switzerland	5.07
9	Canada	4.91
10	Netherlands	4.90
11	Norway	4.82
12	Denmark	4.78
13	Spain	4.68
14	Korea	4.52
15	Finland	4.45

Rank	Country	Score
16	Italy	4.28
17	New Zealand	4.17
18	Austria	4.10
19	Belgium	3.80
20	China	3.74
21	Brazil	3.55
22	Singapore	3.49
23	Turkey	3.33
24	Chile	2.94
25	Portugal	2.81
26	Israel	2.67
27	India	2.64
28	Russia	2.43
29	Czech. Rep.	2.36
30	Greece	2.35

Soft Power Index. In: McClory 2011, p. 15

Binnen het tijdsbestek van deze masterproef kunnen we onmogelijk elke parameter vermeld in het onderzoek nagaan voor Rusland. Enkele hebben we in het eerste hoofdstuk zelf al gebruikt, zoals het toerisme, de internationalisering van het hoger onderwijs en het aantal regeringsleiders op Twitter. Het is nuttig om zulke indexeringen op te stellen en goed om ze elk jaar te evalueren en bij te stellen. In dat opzicht heeft de auteur van deze soft power-rangschikking zeer goed werk geleverd. Een volgende uitdaging zal dan zijn om zich specifiek op Rusland te richten en elke parameter grondig te bestuderen.

3.2.2. RAPID-GROWTH MARKETS SOFT POWER INDEX

De paper *Rapid-growth markets soft power index* bespreekt de soft power van de opkomende economieën. Er wordt aangehaald dat het BBP en het aandeel in de wereldhandel van de opkomende economieën fors gestegen is. Het consultancy bureau vraagt zich af of de hoeveelheid soft power van de opkomende economieën evenredig daarmee gestegen is. Het bureau stelt zich ook de vraag in hoeverre de economische crisis effect heeft gehad op het soft power-budget van de industrielanden en of de opkomende economieën daar een vrijgekomen plaats kunnen innemen (Ernst & Young 2012, p. 5). De paper stelt een eigen soft power-index voor, op basis van dertien variabelen. Er worden drie hoofdcategorieën onderscheiden: 'global integrity', 'global integration' en 'global image' (Ernst & Young 2012, p. 7) die elk weer onderverdeeld zijn in subcategorieën.

'Global image' vertegenwoordigt het imago dat het land heeft, in hoeverre het bewonderd wordt in de rest van de wereld, en slaat vooral op cultuur. In die categorie vallen de export van de media van een land, de populariteit van zijn taal, het aantal Olympische medailles, het aantal invloedrijke personen in de wereld en het aantal wereldwijd bekende bedrijven. Onder 'global integrity' wordt verstaan hoe moreel en ethisch correct een land handelt. Daaronder worden het functioneren van de rechtsstaat, de *Freedom House Index*, de opkomst bij verkiezingen en de CO2-uitstoot gerekend. 'Global integration' slaat op de mate waarin een land verbonden is met de rest van de wereld door middel van toerisme, kwaliteit van de universiteiten, kennis van het Engels en immigratie. Vooral dat laatste is volgens de auteurs belangrijk voor Rusland.

De meeste indicatoren vinden we ook terug in het onderzoek van McClory (2010, 2011), maar immigratie is een nieuwe factor in dit onderzoek. Volgens de auteurs brengt een grote groep immigranten uit het GOS Rusland een aanzienlijke portie soft power, omdat 'people "vote with their feet" and high levels of immigration show global interest and admiration for a country as well as its growing influence' (Ernst & Young 2012, p. 9). Bij de bespreking van de afzonderlijke landen zal blijken dat de factor immigratie een grote rol gespeeld heeft bij het behalen van Ruslands derde plaats in 2010 op de Ernst & Young-rangschikking, na China en India (Ernst & Young 2012, p. 10). Dat is opmerkelijk omdat Rusland in de rangschikking van McClory in 2010 op de 26ste en laatste plaats eindigt en in 2011 op de 28ste plaats van dertig landen. De Ernst & Young-rangschikking vertegenwoordigt weliswaar enkel de opkomende economieën, maar bij het onderzoek van McClory eindigen zowel Brazilië, als Turkije en Mexico hoger dan Rusland (McClory 2010, p. 5; 2011, p. 15).

Table 2

The top soft powers						
Country	2005	2006	2007	2008	2009	2010
US	84.0	85.5	86.3	88.1	87.0	87.0
France	49.7	48.4	50.3	49.6	49.6	49.5
Germany	44.0	46.6	46.6	45.8	44.0	43.2
United Kingdom	46.0	45.9	46.3	46.0	46.7	43.0
Canada	36.0	39.4	38.6	36.8	35.3	39.0
Italy	33.0	34.6	33.9	34.6	34.2	32.0
Japan	36.9	36.5	35.4	34.7	32.5	31.8
China	31.1	32.2	32.2	32.2	33.7	30.7
India	22.6	21.5	21.9	26.7	22.6	20.4
Russia	22.9	18.4	22.9	21.0	23.5	18.0
Brazil	5.9	6.0	9.3	12.7	9.7	13.8
Turkey	10.3	12.5	11.4	14.4	10.3	12.9
Mexico	10.0	11.8	11.8	17.1	19.3	11.5
South Africa	13.0	10.0	8.5	12.6	11.8	10.3

IN: ERNST & YOUNG 2012, P. 14

Volgens ons toont dit aan hoe moeilijk het is om een objectief oordeel te vellen over iets subjectiefs als soft power. Ook al denken we dat beide onderzoeken een verdienstelijke poging hebben geleverd, toch vragen we ons af of het feit dat Rusland hoger scoort in de rangschikking van Ernst & Young niet te maken had met het feit dat hun onderzoek geleverd werd in samenwerking met de *Skolkovo School of Management*, een universiteit uit Moskou (Ernst & Young 2012). Aan de andere kant kwam bij het eerste onderzoek van McClory en het Britse *Institute for Government* in 2010 het Verenigd Koninkrijk als eerste uit de bus. In 2011, na de aanpassing van de methode om het bevolkingsaantal en het BBP meer te laten doorwegen, kwam het Britse onderzoek tot een eerste plaats voor de Verenigde Staten en nog steeds een tweede plaats voor het Verenigd Koninkrijk. In de

index van Ernst & Young die de soft power van de opkomende economieën en de G7 vergelijkt

krijgen de Verenigde Staten ook de eerste plaats, gevolgd door Frankrijk en Duitsland. Het Verenigd Koninkrijk krijgt er de vierde plaats en Rusland de tiende, na China en India, maar voor Brazilië, Turkije, Mexico en Zuid-Afrika (Ernst & Young 2012, p. 14).

Wanneer we de aparte statistieken voor Rusland bekijken in het onderzoek van Ernst & Young dan zien we dat het land het hoogste scoort voor immigratie, toerisme en opkomst bij de verkiezingen.

Ook die laatste variabele lijkt ons wat vergezocht als het om soft power gaat. Het feit dat veel Russen zich naar de stembus begeven lijkt ons niet automatisch gelinkt aan democratische verkiezingen, zoals het rapport suggereert wanneer het heeft over 'strong voter participation rates and vibrant democracies' (Ernst & Young 2012, p. 8). Wat immigratie betreft, brengt die variabele Rusland vooral een hoop soft power in zijn regio, maar niet in de rest van de wereld. Toch maakt de graad van immigratie in Rusland in dit onderzoek één vierde van de totale eindscore uit. Onderdelen waarop Rusland slecht scoort zijn kennis van de Engelse taal, buitenlandse studenten die

Russia						
Category	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Immigration	24.5%	27.3%	24.5%	25.6%	24.2%	27.5%
Tourism	12.3%	10.9%	12.3%	12.8%	14.5%	13.8%
Voter turnout	10.0%	11.2%	10.0%	10.5%	9.9%	11.3%
Rule of law	7.4%	10.9%	7.4%	10.2%	9.7%	11.0%
CO ₂	6.7%	7.4%	6.7%	7.0%	6.6%	7.5%
Olympics	8.4%	9.3%	8.4%	7.9%	7.4%	7.5%
Media exports	3.3%	5.6%	4.2%	5.2%	4.9%	5.6%
Freedom	5.0%	5.6%	5.0%	5.2%	4.9%	5.6%
TIME 100	11.7%	0.0%	13.4%	7.0%	4.9%	3.8%
Admired co.	2.5%	2.7%	4.9%	2.6%	4.8%	2.8%
Language	1.7%	1.9%	1.7%	1.7%	1.6%	1.9%
ESL	1.7%	1.9%	1.7%	1.7%	1.6%	1.9%
University	4.9%	5.5%	0.0%	2.6%	4.8%	0.0%

IN: ERNST & YOUNG 2012, P. 13

Russisch leren en de aantrekkelijkheid van het Russische zakenleven. Ook scoort Rusland erg laag op de Freedom House Index. Sinds 2005 is Rusland wel achteruitgegaan in de rangschikking, en volgens de onderzoekers is dat vooral te wijten aan de lagere scores voor de universiteiten en de mindere Olympische prestaties (Ernst & Young 2012, p. 13).

3.3. BESLUIT

Eerst en vooral kunnen en moeten we besluiten dat opiniepeilingen en rangschikkingen relatief zijn. De onderzoekers selecteren hun eigen variabelen, en opiniepeilingen op wereldschaal kunnen niet precies vragen naar beweegredenen om een land wel of niet positief in te schatten. Toch vormen deze onderzoeken een eerste belangrijke indicatie van het imago dat een land uitstraalt naar de rest van de wereld. Vooral de soft power-index van McClory (2010; 2011) is een zeer nuttige bijdrage aan het onderzoek op vlak van soft power. Het enige wat in zijn document ontbreekt, is de publicatie van de prestaties per land op de verschillende meetbare variabelen. De index van Ernst & Young (2012) doet dat wel, maar die analyseert maar dertien variabelen, en is dus een stuk beperkter.

Rusland komt niet goed uit globale opiniepeilingen. Het buitenlands beleid wordt gezien als de grootste factor bij het negatief beoordelen van de invloed van het land. President Putin heeft een zeer negatief imago in het buitenland. Deze twee feiten wijzen al op de nood aan beleidswijzigingen

in het Kremlin. Het buitenlands beleid en het imago van de regeringsleider zijn namelijk belangrijke bronnen van soft power. Toch zijn er ook bevindingen die perspectieven bieden voor het Russische imago in het buitenland. Het feit dat jongeren een positiever beeld hebben van Rusland dan ouderen, wijzen erop dat het zeker nuttig en nodig is om publieksdiplomatie te richten op jongeren, die in Rusland mogelijkheden kunnen zien om te studeren of te werken. Ook de verrassende bevinding dat in veel Europese landen de ondervraagden zich geen duidelijke mening konden vormen over het leiderschap van Rusland, kan in het voordeel van de Russische overheid spelen. Het is namelijk gemakkelijker om een PR-campagne te lanceren als de ontvangers ervan niet bij voorbaat al een negatief beeld hebben van het land.

4. ALGEMEEN BESLUIT

Drie zaken worden duidelijk bij het afronden van deze masterproef. Een eerste besluit dat we kunnen maken is dat soft power steeds belangrijker wordt in de internationale relaties. Vandaag heeft een land niet meer macht omdat het een groot leger heeft, maar omdat het een aantrekkelijke cultuur heeft, omdat een land het initiatief neemt op vlak van mensenrechten of ecologie, omdat het kan bemiddelen tussen andere landen, kortom, omdat een land een goede beurt maakt op het wereldtoneel. De zachte kant van macht kan wel eens de grootste troef worden in de eeuw die komt.

Ten tweede komen we tot de conclusie dat de Russische overheid ook beseft dat het de eenentwintigste eeuw moet ingaan en dat de imperiale grootmacht van weleer vandaag geen ziertjes meer kan winnen. Rusland heeft nog steeds grote dromen. Een wereldeconomie worden. Een regionale grootmacht blijven. Tonen aan de wereld dat het nog steeds een belangrijke bijdrage kan leveren, niet alleen als grondstoffenleverancier. Het Kremlin wil prestigieuze universiteiten, technologische innovatie, grote evenementen organiseren, het buitenland tonen waartoe het in staat is. Recent werden daarvoor budgetten vrijgemaakt, beleidsmaatregelen genomen en grote projecten op poten gezet, zoals het *Skolkovo Innovation Center*, dat het *Silicon Valley* van Rusland moet worden. Ook werd de organisatie van wereldevenementen binnengehaald, zoals de Olympische Winterspelen van 2014 en de Wereldbeker Voetbal in 2018.

Rusland schakelt wereldwijd vermaarde bedrijven in om het Russische imago, dat door vooroordelen en stereotypen in het Westen nog steeds als zeer negatief ervaren wordt, op te krikken. Ministers beginnen sociale media te gebruiken. Studenten zullen beurzen ontvangen om in wereldvermaarde universiteiten te gaan studeren. Zeer recent is Rusland ook lid geworden van de WTO, wat zaken doen in Rusland voorspelbaarder, en dus aantrekkelijker zal maken. Kortom, Rusland probeert via modernisering zijn imago naar het Westen toe op te krikken. De belangrijkste vraag is echter of het land daar in slaagt. Zo komen we aan onze derde bemerking toe.

Ten derde kunnen we vaststellen dat veel inspanningen die de Russische overheid doet om het imago van Rusland te verbeteren teniet gedaan worden door essentiële tekortkomingen in het politieke systeem van het land. Een land dat door *Freedom House* omschreven wordt als 'niet vrij', dat als één van de meest corrupte landen ter wereld ervaren wordt, en dat zijn inwoners verschillende persoonlijke vrijheden ontzegt, zal in het Westen nooit het beste imago kunnen projecteren. Zolang Rusland faalt op vlak van democratie, zal elke positief bedoelde maatregel in het in het Westen steeds een negatieve bijklank krijgen.

Vanaf zijn ontstaan heeft Rusland steeds moeite gehad om een eigen identiteit te vinden, en die ook uit te dragen naar het Westen, waar stereotypen een ronduit negatief beeld van het nieuwe land creëerden. Ondertussen heeft Rusland al een lange weg afgelegd en is het steeds meer gebruik gaan maken van soft power-bronnen in de hoop om die ooit om te zetten in echte soft power. De relatie tussen Rusland en de zachte kant van de macht loopt echter stroef, en het ziet er niet naar uit dat dat heel snel zal veranderen.

5. REFERENTIES

Academic Cooperation Association. (2005). *Perceptions of European Higher Education in Third Countries. Country Report Russia*. Geraadpleegd op 26 juli 2012 op <http://ec.europa.eu/education/erasmus-mundus/doc/studies/russia.pdf>.

Amnesty International. (2010). *Estonia – Amnesty International Report 2010*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://www.amnesty.org/en/region/estonia/report-2010>.

Aris, B. (2011). Russia's Use of Sport in Regional Development Policy. *Russian Analytical Digest*, 95, 2-5.

Bachrach, P. & Baratz, M.S. (1962). Two Faces of Power. *American Political Science Review*, 56. In: J. Scott (Ed.). (1994). *Power. Critical Concepts* (pp. 85-94). London: Routledge.

Bachrach, P. & Baratz, M.S. (1963). Decisions and Nondecisions: An analytical framework. *American Political Science Review*, 57. In: J. Scott (Ed.). (1994). *Power. Critical Concepts* (pp. 95-110). London: Routledge.

Baldwin, D. A. (2002). Power and International Relations. In: W. Carlsnaes, T. Risse & B. A. Simmons (Eds.). (2002). *Handbook of International Relations* (pp. 177-191). London: Sage.

Barnett, M & Duvall, R. (2005). Power in Global Governance. In: M. Barnett & R. Duvall (Eds.). *Power in Global Governance* (pp. 1-32). Cambridge: University Press.

BBC. (4 juli 2012). *Ukraine Police Clash with Kiev Crowd over Language Law*. Geraadpleegd op 5 juli 2012 op <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-18702759>.

BBC. (21 juli 2012). *Controversial NGO Bill Becomes Law*. Geraadpleegd op 24 juli 2012 op <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-18938165>.

BBC World Service/Globescan/PIPA. (2010). Global Views of United States Improve While Other Countries Decline. *BBC World Service Poll*. Geraadpleegd op 17 juni 2012 op http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/160410bbcws_poll.pdf.

BBC World Service/Globescan/PIPA. (2011) Positive Views of Brazil on the Rise in 2011 BBC Country Rating Poll. *BBC World Service Poll*. Geraadpleegd op 17 juni 2012 op http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/05_03_11_bbcws_country_poll.pdf.

BBC World Service/Globescan/PIPA. (2012) Views of Europe Slide Sharply in Global Poll, While Views of China Improve. *BBC World Service Poll*. Geraadpleegd op 17 juni 2012 op http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/views_on_countriesregions_bt/717.php?lb=brglm&pnt=717&nid=&id=.

Bigg, C. (9 juni 2006). Russia: Kremlin Hoping To Speak West's Language. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Geraadpleegd op 26 juli 2012 op <http://www.rferl.org/content/article/1069033.html>.

Bogomolov, A. & Lytvynenko, O. (2012). A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine. *The Aims and Means of Russian Influence Abroad Series*. London: Chatham House.

Burson-Marsteller. (juli 2012). *Twiplomacy*. Mutual Relations On Twitter. Geraadpleegd op 28 juli 2012 op www.twiplomacy.com.

Conley, H. A. & Gerber, T. P. (2011). *Russian Soft Power in the 21st Century. An examination of Russian Compatriot Policy in Estonia*. Washington: Center for Strategic & International Studies. Geraadpleegd op 4 mei 2012 op http://csis.org/files/publication/110826_Conley_RussianSoftPower_Web.pdf.

Coolsaet, R. (2011). *Macht en waarden in de wereldpolitiek. Actuele vraagstukken in de internationale politiek. Editie 2011-2012*. Gent: Academia Press.

Ćwiek-Karpowicz, J. & Turkowski, A. (2012). Russia's Accession to the World Trade Organization. *Polish Institute of International Affairs*, 68 (401), 764-765.

Dahl, R. A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2 (3), 201-215.

Dezhina, I. (2012). The Russian science as a factor of soft power. *Russian International Affairs Council*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=515.

Discovery Institute. (2006). *10 Western Media Stereotypes About Russia. How truthful are they?*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://www.discovery.org/scripts/viewDB/filesDB-download.php?command=download&id=1098>.

Dzutsev, V. (2011). The Olympic Games in Sochi: Infrastructural and Security Challenges. *Russian Analytical Digest*, 95, 5-8.

Ernst & Young Emerging Markets Center/Skolkovo School of Management. (2012) *Rapid-growth markets soft power index. Spring 2012*. Geraadpleegd op 18 juni 2012 op <http://emergingmarkets.ey.com/rapid-growth-markets-soft-power-index-spring-2012/>.

EU, Russia, Eye Visa-free Travel for Sochi Olympics. (20 maart 2012). *RIA Novosti*. Geraadpleegd op 19 juli 2012 op <http://en.rian.ru/world/20120320/172280325.html>.

Feklyunina, V. (2008). Battle for Perceptions: Projecting Russia in the West. *Europe-Asia Studies*, 60 (4), 605-629.

Five-ring Circus. (23 juni 2012). *The Economist*. Geraadpleegd op 19 juli 2012 op <http://www.economist.com/node/21557384>.

Freedom House. (2012). *Freedom in the World 2012*. Geraadpleegd op 30 juli 2012 op http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202012%20Booklet_0.pdf.

Friedman, G. (2 september 2008). The Medvedev Doctrine and American Strategy. *Stratfor*. Geraadpleegd op 23 juli 2012 op http://www.stratfor.com/weekly/medvedev_doctrine_and_american_strategy.

- Gallie, W.B. (1956). Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56, 167-198.
- Gallup World. (2008). Russian Language Enjoying a Boost in Post-Sovjet States. Geraadpleegd op 24 juli 2012 op <http://www.gallup.com/poll/109228/russian-language-enjoying-boost-postsovjet-states.aspx>.
- Gallup World. (2011). *Russia's Leadership Not Popular Worldwide*. Geraadpleegd op 20 juni 2012 op <http://www.gallup.com/poll/148862/russia-leadership-not-popular-worldwide.aspx>.
- Garton Ash, T. (16/17 juni 2012). De schande van Syrië. *De Standaard*, p. 42.
- Hurrell, A. (2005). Power, institutions, and production of inequality. In: M. Barnett & R. Duvall. (Eds.). *Power in Global Governance* (pp. 33-58). Cambridge: University Press.
- Institute of International Education. (2011). Host Regions and Destinations of U.S. Study Abroad Students, 2008/09 - 2009/10. *Open Doors Report on International Educational Exchange*. Geraadpleegd op 15 juli 2012 op <http://www.iie.org/opendoors>.
- Jackson, R. & Sørensen, G. (2010). *Introduction to International Relations. Theories & Approaches*. Oxford: University Press.
- Kiilo, T. & Vladimirova, Y. (2011). Russia's Policy Toward Compatriots. In: K. Tüür. (Ed.). *Russian Federation 2011. Short-term Prognosis* (pp. 179-183). Tartu: University Press.
- Kiilo, T. (2012). Russia's Policy Toward Compatriots. In: K. Tüür & V. Morozov (Eds.). *Russian Federation 2012. Short-term Prognosis* (pp. 204-208). Tartu: University Press.
- Kishkovsky, S. (25 maart 2012). Russia Moves to Improve its University Rankings. *The New York Times*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op http://www.nytimes.com/2012/03/26/world/europe/russia-moves-to-improve-its-university-rankings.html?_r=1&partner=rss&emc=rss.
- Klein, E. (2011). Corruption and Informal Payments in Russia's Education System. *Russian Analytical Digest*, 97, 5-9.
- Kudors, A. (2010). *Russian World – Russia's Soft Power Approach to Compatriots Policy*. *Russian Analytical Digest*, 81, 2-4.
- Lough, J. (2012). *Russia's Energy Diplomacy. The Aims and Means of Russian Influence Abroad Series*. London: Chatham House.
- Lukes, S. (1974). *Power. A radical view*. London: MacMillan Press Ltd.
- Matveeva, A. (2008). Battling Russophobia. *The Guardian*. Geraadpleegd op 23 juli 2012 op <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2008/dec/13/russia-west-media-stereotypes>.
- McClory, J. (2010). The New Persuaders: An international ranking of soft power. *Institute for Government*. Geraadpleegd op 16 juni 2012 op <http://www.instituteforgovernment.org.uk/>.
- McClory, J. (2011). The New Persuaders II. A 2011 global ranking of soft power. *Institute for Government*. Geraadpleegd op 16 juni 2012 op <http://www.instituteforgovernment.org.uk/>.

Medvedev, D. (2008). *Presidential Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*. Speech gehouden op 5 november 2008. Geraadpleegd op 28 november 2011 op <http://eng.kremlin.ru/transcripts/296>.

Medvedev, D. (2009a). *Presidential Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*. Speech gehouden op 12 november 2009. Geraadpleegd op 28 november 2011 op http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2009/11/12/1321_type70029type82912_222702.shtml.

Medvedev, D. (2009b). *Dmitry Medvedev's Article, Go Russia!*. Geraadpleegd op 23 juli 2012 op <http://eng.kremlin.ru/news/298>.

Melik, J. (28 juni 2012). Russia's Growth Stifled By Corruption. *BBC News*. Geraadpleegd op 1 juli 2012 op <http://www.bbc.co.uk/news/business-18622833>.

Neefs, E. (5 juli 2012). Russisch leidt tot rellen. *De Standaard*, pp. 14-15.

Nekhorosheva, K. (13 mei 2011). Russian Tourism – Rich Heritage, Poor Income. *RIA Novosti*. Geraadpleegd op 28 juli 2012 op <http://en.rian.ru/business/20110513/164002613.html>.

Nielsen, R. (27 juli 2012). Medvedev Makes It Big On Twitter. *The Moscow Times*. Geraadpleegd op 28 juli 2012 op <http://www.themoscowtimes.com/business/article/medvedev-makes-it-big-on-twitter/462716.html>.

Nye, J. (2004). *Soft power. The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

Nye, J. (2008a). Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.

Nye, J. (2008b). The Olympics and Chinese Soft Power. *The Huffington Post*. Geraadpleegd op 17 juli 2012 op http://www.huffingtonpost.com/joseph-nye/the-olympics-and-chinese_b_120909.html.

Okara, A. (2007). Sovereign Democracy. A New Russian Idea or a PR Project?. *Russia in Global Affairs*. Geraadpleegd op 23 juli 2012 op http://eng.globalaffairs.ru/number/n_9123.

Orttung, R. W. (2010). Russia's Use of PR as a Foreign Policy Tool. *Russian Analytical Digest*, 81, 7-12.

Orttung, R. W. (2012). Nations in Transit. Russia. *Freedom House*. Geraadpleegd op 30 juli 2012 op <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/2012/russia>.

Pew Research Center. (2012a). Global Opinion of Obama Slips, International Policies Faulted. *Global Attitudes Project*. Geraadpleegd op 17 juni 2012 op <http://www.pewglobal.org/2012/06/13/global-opinion-of-obama-slips-international-policies-faulted/>.

Pew Research Center. (2012b). Russians Back Protests, Political Freedoms, and Putin, Too. *Global Attitudes Project*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://www.pewglobal.org/files/2012/05/Pew-Global-Attitudes-Project-Russia-Report-FINAL-MAY-23-2012.pdf>.

Putin, V. (2000). *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*. Geraadpleegd op 19 juli 2012 op <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>.

Putin, V. (2005). *Annual Address to the Federal Assembly*. Speech gehouden op 25 april 2005. Geraadpleegd op 28 november 2011 op http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml.

Putin, V. (2006). Energy Egotism is a Road to Nowhere. *The Wall Street Journal*. Geraadpleegd op 26 juli 2012 op <http://online.wsj.com/article/SB114109695150485008.html>.

Putin, V. (2007). *Annual Address to the Federal Assembly*. Speech gehouden op 26 april 2007. Geraadpleegd op 28 november 2011 op http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/04/26/1209_type70029type82912_125670.shtml.

Putin, V. (2012a). *Speech at the General Meeting of the Russian Academy of Sciences*. Speech gehouden op 22 mei 2012. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://eng.kremlin.ru/transcripts/3877>.

Putin, V. (2012b). Russia in a Changing World: Stable Priorities and New Opportunities. *Speech at a meeting with Russian ambassadors and permanent representatives in international organizations*. Speech gehouden op 9 juli 2012. Geraadpleegd op 19 juli 2012 op <http://eng.news.kremlin.ru/news/4145>.

Rettman, A. (2009). New pro-Russia Campaign Comes to EU Capital. *EU Observer*. Geraadpleegd op 29 juni 2012 op <http://euobserver.com/24/28883>.

RIA Novosti. (16 juli 2012). *Russia Builds Up Online Diplomacy*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://en.rian.ru/russia/20120716/174621721.html>.

Ruskiy Mir Foundation. (2012). *About Ruskiy Mir Foundation*. Geraadpleegd op 17 juli 2012 op <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/en/fund/about>.

Schiermeier, Q. (2012a). Putin Promises Science Boost. *Nature*. Geraadpleegd op 26 juli 2012 op <http://www.nature.com/news/putin-promises-science-boost-1.10223>.

Schiermeier, Q. (2012b). Go West, Young Russian. *Nature*. Geraadpleegd op 26 juli 2012 op <http://www.nature.com/news/go-west-young-russian-1.10633>.

Simons, G. (2011). Attempting to Rebrand the Branded: Russia's International Image in the 21st Century. *Russian Journal of Communication*, 4 (3/4), 322-350.

Skolkovo Innovation Center. (2012). *What is Skolkovo?*. Geraadpleegd op 17 juli 2012 op <http://www.sk.ru/Model.aspx>.

Smirnov, V. (2012). Russia's Soft Power in the Baltic. *Russian International Affairs Council*. Geraadpleegd op 6 mei 2012 op http://russiancouncil.ru/en/inner_en/?id_4=367#2.

Smirnova, L. (9 juni 2012). Tourism Struggles With Russia's Identity Crisis. *The Moscow Times*. Geraadpleegd op 30 juni 2012 op <http://www.themoscowtimes.com/business/article/tourism-struggles-with-russias-identity-crisis/460135.html>.

The World Bank. (2012). International tourism, number of arrivals. *The World Bank Data*. Geraadpleegd op 28 juli 2012 op <http://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL>.

Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.

Wendt, A. (1992). Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46, 2, 391-425.

Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: University Press.

Wilby, P. (2008). Georgia Has Won the PR War. *The Guardian*. Geraadpleegd op 25 juli 2012 op <http://www.guardian.co.uk/media/2008/aug/18/pressandpublishing.georgia>.

Wood, A. (2011). Russia's Business Diplomacy. *The Aims and Means of Russian Influence Abroad Series*. London: Chatham House.

Yasmann, V. (31 maart 2006). Analysis: Russia Gears Up To Improve Its Image Abroad. Radio Free Europe/Radio Liberty. Geraadpleegd op 15 juni 2012 op <http://www.rferl.org/content/article/1067286.html>.